

ÖREBRO UNIVERSITET

Grundlärarprogrammet, inriktning mot arbete i åk 4–6

Ämne: Svenska

Självständigt arbete, avancerad nivå, 15 högskolepoäng

VT 2021

För- och nackdelar med tecknade serier i skolundervisningen och lärares syn på dessa

En litteraturgenomgång och empirisk studie

Lejla Basic & Sandy Raheb

Handledare: Erik van Ooijen

Abstrakt

Lejla Basic och Sandy Raheb (2021). För- och nackdelar med tecknade serier i skolundervisningen och lärares syn på dessa: en litteraturgenomgång och empirisk studie. Svenska, självständigt arbete, avancerad nivå, vårtermin 2021. Örebro universitet, Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap.

Uppsatsen analyserar dels svensk forskningslitteratur där det utvalda materialet i litteraturgenomgången består av nio olika forskare och författare, dels kvalitativa intervjuer med fyra verksamma lärare i Östra Mellansverige. Den utvalda litteraturen består av fyra fysiska böcker, tre examensarbeten, en digital textbok och en artikel. Studiens syfte är att framhäva vilka för- och nackdelar det finns med att använda tecknade serier i undervisningen, samt att ge en klarare bild av vilken syn verksamma lärare har på dessa. Uppsatsen utgår från en litteraturgenomgång som fokuserar på att framhäva för- och nackdelar med tecknade serier i undervisningen, samt en empirisk studie i form av kvalitativa semistrukturerade lärarintervjuer som fokuserar på att ge en klarare bild av lärares syn, attityd och inställning till tecknade serier. Litteraturgenomgången grundar sig på en textanalys med kvalitativa inslag där vi tolkar innehållet i den utvalda forskningslitteraturen och på så sätt framhäver en slutsats som baseras på våra egna tolkningar. Slutsatserna visar att det förekommer betydligt fler fördelar än nackdelar med att använda tecknade serier i undervisningen och att de dessutom kan användas inom olika skolämnen och åldersgrupper. Slutsatserna visar även att lärare kan behandla framskrivningar i läroplanen på ett lustfyllt sätt genom att använda tecknade serier, trots att tecknade serier inte uttryckligen står med eller nämns i läroplanen. Studiens slutsatser visar dessutom att de intervjuade lärarna har en positiv syn på tecknade serier och att tecknade serier kan främja elevernas läsmotivation och läsutveckling, men att det dock riktar sig mer specifikt mot de lässvaga eleverna. Tecknade serier kan dessutom användas på olika sätt, både genom att eleverna får vara egna serieskapare och genom att läsa serier. Avslutningsvis visar slutsatserna att möjliga orsaker till att tecknade serier inte får så stort utrymme i skolvärlden är för att det inte står något i läroplanen och att lärare är styrda av läromedelsförfattarna.

Nyckelord: Tecknade serier, serielitteracitet, onomatopoetiska ord, undervisning, skolvärlden, skolämnen, pedagogiskt verktyg

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte	2
2.1 Frågeställningar	3
3 Teori	3
3.1 Begreppsdefinitioner.....	3
4 Bakgrund	5
4.1 Kortfattad historisk tillbakablick om tecknade serier	5
4.2 Vad kännetecknar en tecknad serie?.....	6
5 Metod och material	8
5.1 Metodval	8
5.2 Forskningsetiska principer.....	9
5.3 Urval och material	10
5.4 Intervjuguide.....	11
5.5 Transkribering av intervjumaterialet	11
6 Tidigare forskning	12
6.1 Litteraturgenomgång.....	15
6.2 Serielitteracitet: Hur läser man en serie?.....	15
6.3 Hur kan tecknade serier användas i undervisningen?.....	17
6.4 Slutsats: för- och nackdelar	23
7 Analys	25
7.1 Presentation av studiens kvalitativa intervjuer	25
7.2 Slutsatser.....	41
8 Diskussion	43
9 Förslag till vidare forskning	45
10 Käll- och litteraturförteckning	47

1 Inledning

Många människor har på ett eller annat sätt stött på serier under sin livstid, vare sig det är i bokformat, tidning, TV-serier eller andra typer av medier. Vad gäller tecknade serier i skolvärlden har det inte alltid varit särskilt accepterande eller välkomnande (Fredrik Strömberg 2016, s. 15). Under 1950 och 1960-talet förekom en negativ syn på tecknade serier då folk ansåg att serieläsandet förstörde den yngre generationen och hade en negativ påverkan på barns läskunnighet och läsutveckling, samt att de gjorde barnen dumma (Monika Johansson 2015, s. 2). Helena Magnusson (2005, s. 162), forskare och litteraturvetare med inriktning mot barnlitteratur och serier, menar att folk under 50 och 60-talet ansåg att tecknade serier var alldeles för lättlästa och innehöll mer bilder än text, vilket var en nackdel för barns lästeknik och utveckling. Dock har detta synsätt förändrats och utvecklats under de senaste decennierna, där man ur ett lärarperspektiv blivit mer mottagande, accepterande och välkomnande till tecknade serier i skolvärlden (Strömberg 2016, s. 15). Idag är vi omgivna av bild och text på många olika sätt, och vi lever även i ett samhälle där man redan från barnsben möter visuella gestaltningar (Anna Nordenstam & Margareta Wallin Wictorin 2019, s. 139). Nuförtiden är tecknade serier, i högre utsträckning än tidigare, lämpliga att använda i skolundervisningen och kan dessutom tillämpas på många olika sätt (Strömberg 2016, s. 5). Vi har ett positivt minne av tecknade serier från vår grundskoletid och vår fritid. Vi upplevde tecknade serier som väldigt underhållande och spännande, där det fanns en ständig lust att fortsätta läsa. I dagens skolor verkar tecknade serier varken vara lika populära eller få lika stort utrymme som de fick på vår tid. En möjlig anledning till detta kan vara att samhället har utvecklats och blivit alltmer digitaliserat, där tecknade serier hamnar i skymundan.

I *Skolvärldens* artikel "Forskaren: Därför kan serier lyfta undervisningen" (2021) har journalisten Fredrik Wallin intervjuat forskaren Lars Wallner. Wallners forskningsområde är främst populärkulturella medier, t.ex. serietidningar, och hur dessa kan tillämpas i pedagogiska sammanhang i skolundervisningen. Wallner menar att lärare kan använda serier i undervisningen som en pedagogisk aktivitet eller som ett pedagogiskt verktyg (Wallin 2021). Att använda serier som pedagogiskt verktyg och aktivitet bidrar till att lärare, på ett lustfyllt sätt, kan behandla olika ämnesområden inom olika skolämnen (Johansson 2015, s. 3). Man kan även försäkra sig om att man inkluderar och behandlar vissa framskrivningar ur skolans reviderade Läroplan (Lgr 19):

[Skolans uppdrag]

Eleverna ska få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet. (Skolverket 2019, s. 9).

[Svenskämnets syfte]

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. (Skolverket 2019, s. 257).

[Centralt innehåll för svenskämnet]

Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, såväl med som utan digitala verktyg. (Skolverket 2019, s. 259).

Noterbart utifrån ovanstående tre citat är att det på många ställen lyfts fram att elever ska utveckla sina kunskaper att skapa och formulera olika typer av texter där text, ord och bild samspelar, men också “[...] genom skilda medier” (Skolverket 2019, s. 257, s. 259). Det förekommer ett stort intresse för serier hos många barn och ungdomar, men även hos vuxna i olika åldrar (Johansson 2015, s. 1). Om lärare via användandet av tecknade serier som pedagogiskt verktyg både kan försäkra sig om att få med framskrivningar ur Läroplanen (Lgr 19) och fånga elevernas intresse, varför får då tecknade serier så lite utrymme i skolvärlden? Anledningen till vårt val att skriva om tecknade serier grundas dels i vårt eget intresse för dessa, dels för att vi vill utveckla våra egna kunskaper kring detta område. Vår förhoppning är att denna studie kommer att bidra till ny kunskap och ett ökat intresse för tecknade seriers användbarhet och potential i skolundervisningen.

2 Syfte

Studiens syfte är att, genom en litteraturgenomgång, framhäva vilka för- och nackdelar det finns med att använda tecknade serier i undervisningen, samt att ge en klarare bild av vilken syn verksamma lärare har på tecknade serier i undervisningen. Vi strävar efter att framhäva lärarnas attityd och inställning till dessa.

2.1 Frågeställningar

- Vilka för- och nackdelar finns det med att använda tecknade serier i undervisningen?
- Hur ser verksamma lärare på tecknade serier i undervisningen?

3 Teori

I följande avsnitt kommer vi att beskriva och redogöra för de begrepp som kommer vara centrala i denna studie. Avsikten med detta är att underlätta för läsaren att på ett enklare sätt följa med i texten utan att begreppen ska försvåra läsningen. Vissa begrepp kan uppfattas som mångtydiga och kan beskrivas på olika sätt, därav vill vi förtydliga hur dessa begrepp används och definieras i vår studie.

3.1 Begreppsdefinitioner

I vår studie har vi valt att använda tecknade serier som ett samlingsbegrepp för serietidning, seriepocket, serieroman, seriebok och seriealbum, samt för hela konstformen. Vi vill betona att vi inte kommer att skilja dessa begrepp åt eftersom vi anser att de är synonyma med varandra. Det enda som skiljer dessa åt är omslagen och formaten, men innehållet är samma och det är även det som vi är intresserade av. Nedan kommer vi att redogöra för de centrala begrepp som kommer att vara återkommande i denna studie. Vi redogör för hur begreppen används och definieras i vår studie. Avsikten med detta avsnitt är att läsaren enklare ska följa med i texten och förstå innebörden av nedanstående begrepp.

Tecknade serier (samlingsbegrepp)

Som tidigare framgått kommer begreppet tecknade serier användas som ett samlingsbegrepp för seriebok, serietidning, serieroman, seriealbum och seriepocket. I denna studie kommer tecknade serier definieras som tecknade, målade eller fotografiska bilder som samspelar med antingen bild-bild eller bild och text i pratbubblor, samt symboler. Vi har även valt att definiera begreppet tecknade serier enligt *Nationalencyklopedins* beskrivning som lyder:

tecknad serie, vanligen endast *serie*, sekvens av bilder, med eller utan text, vilka berättar en historia [...]. (Ribe, Göran & Andersson, A.J Per u.å.).

Onomatopoetiska ord

Onomatopoetiska ord är vanligt förekommande i tecknade serier. Detta begrepp kommer att definieras som ljudhärmande ord och ljudeffekter som symboliserar ljudillustrationer såsom exempelvis: “ZZZ” som symboliserar snarkljud, vilket i en tecknad serie framställs genom att en figur sover. Andra exempel på onomatopoetiska ord är: “BOOM”, “BANG”, “SWISH”, “PLING” (Seriewikin 2015).

Bildexempel på onomatopoetiska ord (ljudeffekter) från Wallner (2020, s. 81, s. 86).

Serielitteracitet

Begreppet serielitteracitet är en hopslagning av ordet serie och ordet litteracitet. För att förstå begreppet serielitteracitet krävs att man först och främst förstår vad ordet litteracitet betyder.

Vi använder oss av Nationalencyklopedins (2020) definition av ordet litteracitet:

Innebörden har genom forskningsutvecklingen på området förändrats från att vara enbart kognitivt och utvecklingspsykologiskt förankrat till att mer betona de sociala och kulturella aspekterna av läsning och skrivning. Den vidare innebörden av begreppet litteracitet ger utrymme åt språk och kommunikation och inkluderar, förutom läs- och skrivaktiviteter, också berättande, symboler och bilder. (“litteracitet” u.å.).

Wallner (2020, s. 33) har i sin bok *Det rutiga klassrummet: serier, multimodalitet och litteracitet* valt att definiera serielitteracitet som en social praktik där människor tillsammans skapar mening med serier. I vår studie har vi valt att definiera och använda begreppet serielitteracitet som en grundläggande kompetens som krävs för att kunna förstå och läsa en serie, för att på så sätt kunna skapa mening i sociala och kulturella sammanhang.

4 Bakgrund

I följande avsnitt presenteras inledningsvis en kort bakgrundsinformation om tecknade seriers uppkomst följt av en beskrivning av vad som kännetecknar tecknade serier.

4.1 Kortfattad historisk tillbakablick om tecknade serier

Det råder olika meningar om tecknade seriernas uppkomst och det är svårt att med säkerhet konstatera ett exakt ursprung (Daniel Gustavsson 2010, s. 43; Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per u.å.). Magnusson (2005, s. 52) framhäver i sin avhandling *Berättande bilder: svenska tecknade serier för barn* att serier utvecklades i takt med att tryckkonsten reformerades i samhället under 1800-talet och då fotoapparaten uppfanns. På 1800-talet fick moderna serier sitt ursprung och blev till en ny konstform med komponenter såsom bildrutor och pratbubblor (Strömberg 2016, s. 9). Schweizaren Rodolphe Töpffer (1799–1846) framhävs ofta som föregångare för seriekonsten (Strömberg 2016, s. 9; Magnusson 2005, s. 42; Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per u.å.). Under senare 1800-tal öppnade Rodolphe Töpffer möjligheterna för den humoristiska bildberättelsen som blev en vanligt förekommande del i Europas skämttidningar (Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per u.å.). Töpffers serier bidrog till att allt fler länder i världen inspirerades under återstående delen av 1800-talet, vilket ledde till att en särpräglad seriekultur så småningom utvecklades, exempelvis humorpressen i Europa (Strömberg 2016, s. 9). Serietecknare hade i slutet av 1800-talet börjat inse att det fanns goda möjligheter att inkludera dramatiska händelseförlopp och narration i serieberättande, vilket förekom i USA:s och Europas välutvecklade serieberättande (Magnusson 2005, s. 53). Under 1900-talet fick seriekonsten en rejäl framfart i USA och dagstidningarna experimenterade en hel del med hur serier kunde inkluderas för att locka till sig en större försäljning (Strömberg 2016, s. 9). Det var även på denna tid som de formella komponenterna i en serie, såsom ljudsymboler, fartstreck och pratbubblor, etablerades (s. 9). Serierna blev så småningom ett väsentligt inslag i de amerikanska dagstidningarna och under 1910-talet fick serierna även en periodisk tidningssida på vardagarna som bl.a. innefattade olika slags seriestrippar (Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per u.å.). Veckopressen var det som länge var Sveriges primära serieforum, och det var under 1920-talet som produktionen av svenska serier började inträda i veckopressen (Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per u.å.).

Komiska äventyrsserier och skämtserier satte sin prägel i den amerikanska dagstidningen ända fram till 1930-talet, och det var inte förrän efter 1930-talet som äventyrsserier blev till en

väsentlig genre som innefattade science fiction-serier (Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per u.å.). Serietidningen växte fram mot slutet av 1930-talet och blev snabbt populär och fick en ungdomlig publik då de främst var avsedda för barn och ungdomar (Strömberg 2016, s. 9). Under 1950-talet växte det fram en ny typ av seriegenre, nämligen en skämtserie som innefattade en alltmer intellektuell humor. Äventyrs-serier som var en betydande genre hamnade mer i skymundan då den nya genren började dominera under kommande årtionden (Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per u.å.). Serietidningen nådde fram till Sverige vid 1950-talet och blev väldigt tilldragande hos barn- och ungdomar. Under 1950- och 1960-talet började det även spridas en så kallad moralpanik bland befolkningen om seriernas dåliga inflytande på barn. Många vuxna blev oroliga och ansåg att serierna hade alldeles för mycket skräck- och våldsinslag (Johansson 2015, s. 2; Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per u.å.). Det debatterades även kritiskt om hur serier påverkade barns läskunnighet på ett negativt sätt eftersom serierna innehöll mer bilder än text (Johansson 2015, s. 2). Serieskaparna bemötte den tilltagande moralpaniken genom att försöka skapa och få fram nya, bättre och lämpligare serier (s. 2). Under 1970-talet började seriealbum (serieböcker) få en snabb utveckling och under 2000-talet började seriealbum växa och produceras alltmer (Johansson 2015, s. 2; Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per u.å.). Den svenska seriekulturen har sedan lång tid tillbaka influerats av amerikanska serier (Strömberg 2016, s. 9, s. 11). Dock bör det betonas att, trots att den svenska seriekulturen har inspirerats av många olika länder runtomkring i världen, har den alltid varit försedd med en egen själ (s. 12). En sak som skiljer den svenska seriekulturen från många andra länder och som därmed gör vår svenska seriekultur unik och inspirerande är att vi har många kvinnliga serieskapare. Detta har bidragit till att serieläsandet har blivit alltmer vanligt förekommande hos kvinnor också, vilket inte är vanligt i många andra länder (s. 12).

4.2 Vad kännetecknar en tecknad serie?

Magnusson (2005, s. 27–28) menar att serier etablerades under 1800-talet som ett massmedium i form av strippserier i dagstidningar och veckopressen. Hon menar vidare att det numera finns andra och nyare definitioner av serier som merparten serieforskare och författare är hyfsat ense om, och det är att definiera serier som en självständig, konstnärlig och estetisk uttrycksform (s. 27). Wallner (2020, s. 23) refererar till litteraturforskaren Thierry Groensteen (2007) som menar att serier är mer än bara en konstnärlig uttrycksform, det är även ett språk. Fredrik Strömberg, svensk journalist, doktorand och författare med tecknade

serier som specialområde, beskriver tecknade serier enligt följande:

Tecknade serier består dessutom oftast av sekventiellt berättande med både ord och bild, och det är såväl i relationen mellan bild och bild som i relationen mellan bild och ord som betydelse skapas. Det finns naturligtvis ordlösa serier, men dessa tillhör undantagen. De flesta serier kombinerar ord och bild på ett mer eller mindre intimt sätt. (Strömberg 2016, s. 6).

Tecknade serier är en självständig genre som har sina egna konventioner och traditioner. Det är en konstnärlig uttrycksform som innefattar särskilda formella komponenter som gör att serien skiljer sig från andra litterära genrer och närliggande konstarter (Magnusson 2005, s. 27; Strömberg 2016, s. 6). Både Magnusson (2005, s. 27) och Strömberg (2016, s. 6) lyfter fram liknande definitioner av serier och menar bl.a. att serier innefattas av orörliga berättande bilder som har en tydlig ordningsföljd, samt att de är överblickbara och sidoställda. Det är bl.a. de överblickbara bildsekvenserna i en tecknad serie som gör att serien särskiljer sig från flera andra konstnärliga och litterära verk (Magnusson 2005, s. 131). Med överblickbara bildsekvenser menas att bilderna är förenade och positionerade bredvid varandra, d.v.s. att de är sidoställda (Magnusson 2005, s. 40). Med sidoställda menas att man kan se flera bilder samtidigt och i sitt eget tempo överblicka bildsekvenserna (Seriewikin 2012).

Lars Peterson (1974, s. 12), författare till flera kritiskt granskande böcker om serier och andra bildmedier, menar att det som kännetecknar och därmed gör serier unika är att bild och text kontinuerligt samspelar med varandra. Serier är nära besläktade med ett annat bildmedium, d.v.s. filmen och har den som en bärande princip. Det som film och serier har gemensamt är just att de grundas i flertal bilder som gemensamt bildar en sekvens (Peterson 1974, s. 13; Strömberg 2016, s. 6). Det som dock skiljer dessa bildmedium åt är att filmens bilder är rörliga medan seriernas bilder är orörliga (Strömberg 2016, s. 6). Tecknade serier benämns även, av Magnusson (2005, s. 35), som en intermedial konstart. Med intermedial konstart menas att tecknade serier besitter fler än en kommunikativ medieform där orden representerar det verbala mediet och bilderna representerar det visuella mediet, och mellan dessa pågår ett ständigt samspel (s. 35). Det som går att konstatera är att samspelet mellan bild och text utgör en central grund för tecknade serier, och när det förekommer ett ömsesidigt samspel mellan dessa så skapas även spänning och rytm (s. 36). Tecknade serier har även en förmåga att

kunna berätta, gestalta och beskriva, där gestaltande och beskrivande kan ske antingen åtskilt eller simulat (s. 36).

5 Metod och material

I följande avsnitt presenteras studiens metodval och material. Vi kommer att kortfattat redogöra för valet av metod, forskningsetiska principer, urval och material, transkribering av intervjumaterial och intervjuguide.

5.1 Metodval

För att besvara studiens första frågeställning har vi valt att använda oss av en litteraturgenomgång. I vår litteraturgenomgång har vi noggrant valt ut lämplig och relevant litteratur som berör vårt undersökningsområde. När man gör en litteraturgenomgång är det viktigt att noggrant och kritiskt granska de utvalda källorna för att kunna bedöma trovärdigheten och informationen. När detta är gjort ges utrymme att, i slutsatsen, tolka den litteratur som framhävts och på så sätt besvara studiens första frågeställning. Därmed kan man säga att vår litteraturgenomgång innefattar kvalitativa inslag då vi har analyserat en mängd olika källor, valt ut de mest relevanta källorna och därefter tolkat innehållet för att kunna dra våra slutsatser i studien. I vår litteratursökning hade vi från början 12 olika källor, men efter en kritisk granskning av källorna ansåg vi att tre av de tolv inte var relevanta för vår studie. Därmed valde vi de resterande nio som hade stor relevans för studiens undersökningsområde.

För att besvara studiens andra frågeställning har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod i form av semistrukturerade intervjuer. Bryman (2018, s. 484) framhäver att kvalitativa undersökningar kritiserar av kvantitativa forskare för att de anses vara alltför subjektiva. I kvalitativa undersökningar utgår forskare från egna tolkningar och uppfattningar om vad som anses vara väsentligt och betydelsefullt, vilket även har en indirekt påverkan på studiens resultat eller slutsatser (s. 484, s. 487). Anledningen till att vi valde en kvalitativ metod är för att vi intresserar oss av intervjupersonernas djupgående uppfattningar, tankar, synsätt och attityder kring studiens undersökningsområde. En kvalitativ metod i form av intervjuer i en bekant och trygg miljö bidrar till att intervjupersonerna kan känna sig bekväma och trygga, vilket i sin tur kan bidra till ett avslappnat och naturligt samtal. Studiens undersökningsområde hade även kunnat genomföras med en kvantitativ metod i form av en enkätundersökning. Dock valde vi att inte använda en kvantitativ metod då vi inte är

intresserade av numerisk datainsamling och för att kvalitativa metoder inte är lika kodifierade. Detta innebär att kvalitativa metoder inte innefattar lika strikt bestämda direktiv och riktlinjer i tillvägagångssättet vad gäller datainsamling och analys av datamaterialet (Bryman 2018, s. 486).

Professor Göran Ahrne och docent Peter Svensson (2011, s. 24) framhäver i *Handbok i kvalitativa metoder* att det är viktigt att all typ av forskning är trovärdig för att läsaren ska kunna lita på det han/hon läser och betrakta det som tillförlitligt. Vi anser att vår studie innehåller validitet då våra intervjufrågor utgår från studiens undersökningsområde, vilket innebär att vi använder en metod som avser att undersöka det som vi eftersträvar. Vi är medvetna om att våra egna tolkningar av intervju svaren kan påverka studiens resultat, vilket innebär att reliabiliteten är låg då vi inte kan garantera att andra personer skulle få fram samma resultat ifall de genomförde samma undersökning. Vi kan heller inte dra en generalisering att andra intervju personer skulle ge liknande svar som våra intervju personer då människor har olika synsätt och tankar, vilket också indikerar på en låg reliabilitet. Det som dock stärker studiens validitet är att våra inspelade intervjuer möjliggör att vi kan gå tillbaka och lyssna flertal gånger för att försäkra oss om att det inte har blivit några feltolkningar. Möjligheten att kunna lyssna på de inspelade intervjuerna flera gånger ökar validiteten i transkriberingen och det intervju material som presenteras i analysen.

5.2 Forskningsetiska principer

Innan genomförandet av intervjuerna valde vi att skicka ut ett skriftligt informationsbrev till de medverkande informanterna via mejl. I brevet fick de medverkande ta del av en detaljerad information bestående av följande aspekter:

- vilka vi är, vad vårt syfte med intervjuerna är och vad vi undersöker i vår studie,
- vilket material som kommer att användas vid inspelning av intervjuerna,
- att deras medverkan är frivillig och att de får avbryta sin medverkan när som helst,
- att deras personuppgifter behandlas konfidentiellt,
- vilka forskningsetiska principer vi förhåller oss till,
- att intervjumaterialet inte kommer användas i andra syften och kommersiella bruk,
- att intervjumaterialet (inspelningen av intervjuerna) kommer att raderas efter att vi avslutat vår studie och

- att de får ta del av studien och resultatet om så önskas (Vetenskapsrådet 2002, s. 7).

I slutet av informationsbrevet tillades en ruta med ett samtycke. Syftet med detta var att de medverkande informanterna först skulle läsa igenom informationen i brevet och därefter skriftligt skriva på ett samtycke. Innan genomförande av intervjuer är det viktigt att de medverkande skriftligt signerar att de ställer upp på intervjuerna och vill delta (Vetenskapsrådet 2017, s. 27; Vetenskapsrådet 2002, s. 9). I och med att vi använder oss av en kvalitativ metod i form av intervjuer i vår studie, där de medverkande informanterna är verksamma lärare, har vi förhållit oss till individskyddskravet, samt de fyra generella huvudkraven. Personuppgifter, såsom namn, personnummer, arbetsplats och adress m.m. har vi bevarat konfidentiellt, d.v.s. att informanterna kommer att vara anonyma och intervjuvaren kommer inte kunna kopplas till någon specifik person (Vetenskapsrådet 2017, s. 41). Även intervjumaterialet bevaras konfidentiellt vilket innebär att vi inte kommer att använda intervjumaterialet i annat syfte än i vår studie eller i andra kommersiella bruk. Dock kan vi inte utlova att andra inte kommer ta del av analysen och resultatet i vår studie. Detta innebär att det kan ske att de utvalda intervjuvaren som vi finner relevanta för vår studie kan komma att användas i andra nödvändiga syften och studier (Vetenskapsrådet 2017, s. 41). Om detta skulle ske bör det betonas och förtydligas att det enda som går att ta del av är de utvalda intervjuvar som presenteras i vår analys, men personuppgifter på de medverkande informanterna är fortfarande anonymt och konfidentiellt. Vi använder alltså inga namn eller andra personuppgifter i vår presentation av intervjuvaren.

5.3 Urval och material

Urvalet av källor för studiens litteraturgenomgång består av svensk forskning och svenska författare. Vår utvalda litteratur består av tre examensarbeten, fyra fysiska böcker, en digital textbok som finns på Legimus och en artikel som finns tillgänglig på internet. Legimus är ett statligt digitalt bibliotek som erbjuder digitala talböcker, textböcker, ljudböcker och e-böcker. I avsnitt 6 *Tidigare forskning* presenterar och beskriver vi kortfattat den utvalda litteraturen som används i studiens litteraturgenomgång. Vad gäller valet av intervjupersoner har vi använt oss av ett målstyrt urval. Detta innebär att vi hade en avsikt med vårt urval och att intervjupersonerna inte valdes slumpmässigt (Bryman 2018, s. 498). Vi gjorde ett medvetet val att intervjua personer som vi vet är verksamma inom lärarprofessionen och som vi har en anknytning till. Detta för att vi anser att det har relevans för vårt undersökningsområde och

studiens andra frågeställning. Vårt målstyrda urval bestod av fyra verksamma lärare där två av dem arbetar på samma skola och resterande två arbetar på olika skolor. Alla fyra verksamma lärare arbetar i Östra Mellansverige. Tre av intervjupersonerna är klasslärare för årskurs 4 och en för årskurs 3. Det material som användes för att spela in intervjuerna var en mobiltelefon och en kostnadsfri app som heter ”InspelningPro”. Vid genomförandet av intervjuerna hade vi även med oss anteckningsblock för att anteckna eventuella uppföljningsfrågor som dök upp under intervjugången.

5.4 Intervjuguide

Med en kvalitativ semistrukturerad intervju har man en planerad intervjuguide med intervjufrågor som man förhåller sig till (Bryman 2018, s. 563). I en semistrukturerad intervju kan intervjuaren ställa följdfrågor som är knutna till något som respondenten nämner under intervjun (s. 564). Syftet med våra intervjuer var att belysa respondenternas syn på och åsikter om tecknade serier och vi valde därför att förhålla oss till åtta öppna frågor. Genom att ställa öppna frågor ger vi respondenten möjlighet att uttrycka och framhäva deras egna tankar, samt friheten att svara som de vill så länge det berör undersökningens frågor. Vi valde även att förbereda några uppföljningsfrågor för att få ett utvecklat och fördjupat svar från våra respondenter (s. 569). Eftersom vi båda inte medverkade i alla intervjuer var det viktigt för oss att skapa en tydlig intervjuguide att förhålla sig till, samt diskutera vissa uppföljningsfrågor för att säkerställa att alla intervjuer följer en röd tråd. Dock förekommer inget krav på att semistrukturerade intervjufrågor måste ställas i den ursprungliga ordningsföljden (s. 415). Vi har därmed inte ställt intervjufrågorna i den ursprungliga ordningsföljden under vissa intervjuer, men i stort sett har vi försökt ställa intervjufrågorna i den följd som de är skapade i intervjuguiden. På grund av de rådande omständigheterna med Covid-19 var det enbart två lärare som var villiga att genomföra intervjun på plats, medan de andra två inte var villiga att ses fysiskt. Därmed genomfördes en intervju via telefon och en via Zoom (digital intervju).

5.5 Transkribering av intervjumaterialet

I transkriberingen av vårt intervjumaterial är vi intresserade av informationen i våra respondenters svar under intervjun. Syftet med intervjuerna är att ta del av respondenternas tankar och åsikter kring deras syn på tecknade serier i undervisningen. Vi har därmed valt att använda oss av en bastranskription, vilket innebär att vi inte fokuserar på enstaka ord,

bakgrundsljud eller pauser (Catrin Norrby 2014, s. 103). Eftersom vi är intresserade av innehållet av respondenternas svar anser vi att respondenternas sätt att tala, återkommande ord, pauser eller bakgrundsljud inte är viktiga i vår analys (s. 99). Vi har därför bearbetat vårt inspelade material och översatt våra muntliga intervjuer till ett begripligt skriftspråk för att vi ska kunna använda materialet i vår analys och underlätta för läsaren att enklare förstå det som framhävs (Ahrne & Svensson 2011, s. 24). Vi valde att dela upp transkriberingen av de olika intervjuerna, men vi har tillsammans sammanställt och valt ut svar från dom olika intervjuerna. När transkriberingen var genomförd sammanställde vi respondenternas svar som delades in i olika teman som baseras på frågorna i vår intervjuguide. Sammanställningen av respondenternas svar används, analyseras och presenteras under rubrik 7 *Analys*.

6 Tidigare forskning

I det här avsnittet kommer vi att presentera den utvalda litteraturen som vi kommer att använda i rubrik 6.1 *Litteraturgenomgång*. Med hjälp av den utvalda litteraturen kommer vi i vår litteraturgenomgång besvara studiens första frågeställning. Nedan kommer vi kortfattat presentera den utvalda litteraturen som vi har valt att använda och fördjupa oss i.

Lars Wallner (2020)

I boken *Det rutiga klassrummet: serier, multimodalitet och litteracitet* belyser Wallner hur man kan använda serier som ett pedagogiskt verktyg i olika skolämnen, såsom exempelvis teknik, bild, engelska, naturorienterande ämnen och samhällsorienterande ämnen. Han tar bl.a. upp begreppet serielitteracitet och förklarar hans definition av begreppets användning i boken samt hur serier kan användas i olika former. Han lyfter kortfattat upp seriens historia både inom skolvärlden och utanför. Boken vänder sig främst till lärarstudenter, verksamma lärare och lärarutbildare. Wallners bok baseras på forskning om serier, och ger exempel på hur lärare praktiskt kan tillämpa serier i sin undervisning, samt hur barn och elever kan konstruera sina egna serier som främjar lärande och förståelse. Trots att serier inte nämns i skolans läroplan så visar Wallner i boken hur och varför de kan tillämpas i skolundervisningen.

Fredrik Strömberg (2005)

Fredrik Strömberg har i boken *Vad är tecknade serier?: En begreppsanalys* framhått hans syn och definition av begreppet tecknade serier. Strömberg har med hjälp av internationell forskning sammanställt och förklarat hans syn på begreppet. Syftet med boken är att framhäva

och kartlägga svensk seriehistoria samt identifiera seriens uppbyggnad. Strömberg anser även att det saknas svensk forskning kring serier och han vill med hjälp av boken ge en svensk forskningsgrund till begreppet tecknade serier.

Fredrik Strömberg (2013)

I boken *Läsning* har Fredrik Strömberg skrivit ett kapitel som heter "En serie bilder säger mer än tusen ord". I Strömbergs kapitel beskriver han hur en läsare avkodar en serie och vad som skiljer serier från andra konstformer. Han grundar en del av kapitlet på amerikanska forskares tidigare studier.

Monika Johansson (2015)

I Johanssons artikel "Serier för läsintresse" redogörs, med hjälp av forskning, för hur serier kan tillämpas i skolundervisningen för att motivera och aktivera elevernas intresse för läsning. Det presenteras även en kortfattad historisk tillbakablick på seriernas uppbyggnad och utmärkande drag. I Johanssons artikel beskriver hon bl.a. att barn och ungdomar är aktiva serieskapare, vilket går att tolka som att barn och ungdomar har ett starkt intresse för serier. I artikeln framhävs att serier lämpar sig för olika åldrar, alltifrån vuxna till ungdomar och barn. Det redogörs även kortfattat för hur man läser serier för att begripa serieläsning. Johansson tar upp att många olika forskare indikerar att serier riktar sig särskilt till barn före eller under läsinläringen.

Helena Magnusson (2005)

I Magnussons avhandling *Berättande bilder: Svenska tecknade serier för barn* belyser hon svenska barnseriers historiska framväxt från år 1890. Magnusson fångar även upp hur en serie är uppbyggd och i avhandlingen förklarar hon även hur berättartekniken är uppbyggd i en serie. Syftet med avhandlingen är ge en fördjupad bild av vad serier är ur ett svenskt historiskt perspektiv.

Anna Nordenstam & Margareta Wallin Wictorin (2019)

Nordenstam och Wallin Wictorin har skrivit kapitel 6 *Tecknade serier: ett medium för klassrummet* i antologin *För berättelsens skull: modeller för litteraturundervisningen* av redaktörerna Ingrid Lindell och Anders Öhman. I deras kapitel diskuterar de tecknade seriernas potential och användbarhet i skolans litteraturundervisning. De definierar även vad tecknade serier är och hur dessa kan tillämpas i skolundervisningen för att främja lärande. I sitt kapitel analyserar de två serieberättelser där den ena serieberättelsen är en självbiografi

och den andra handlar om kärleksrelationer. Båda serieberättelserna är skapade av svenska serietecknare, den ena utgörs av Julia Hansen, och den andra utgörs av Mats Jonsson.

Jessica Sandström & Paloma Larsson (2018)

Sandström och Larsson undersöker i sitt examensarbete *Tecknade serier i undervisningen: Fördelar och nackdelar samt hur tecknade serier kan användas i undervisningen* hur tecknade serier kan användas i undervisningssammanhang för elever i årskurs 1–3. De har använt sig av en kvantitativ metod i form av enkätundersökning som syftar till att ta reda på hur verksamma lärare i närområdet använder tecknade serier i undervisningen. De undersöker även anledningen till varför vissa av de deltagande lärarna i enkätundersökningen inte valt att tillämpa tecknade serier i sin undervisning. I deras enkätundersökning har de skickat ut enkäten till 17 verksamma lärare på fem olika skolor i omkringliggande område.

Svarsfrekvensen visar att det var 9 av 17 lärare som besvarade enkäten. I deras studie har de även strävat efter att undersöka och belysa hur tecknade serier kan användas i undervisningen för en klass med elever i årskurs 1–3. Detta genomfördes genom ett undervisningstillfälle som hölls i en klass på deras tidigare VFU-skola (verksamhetsförlagd utbildning).

Christina Eriksson (2006)

I Erikssons examensarbete *Att arbeta med tecknade serier i undervisningen* undersöker hon tecknade seriernas användbarhet och hur dessa kan tillämpas i pedagogiska sammanhang, såsom skolundervisningen. Det framgår i examensarbetet att hon har inriktat sig på elever som har svenska som sitt andraspråk och hur tecknade serier kan främja deras språkutveckling. I hennes studie framhävs att hon använt sig av ett undervisningsförsök som baseras på fyra lektioner. Under genomförandet av de fyra undervisningsförsöken har Eriksson fört anteckningar i form av en dagbok som hon sedan har använt som underlag inför de kvalitativa lärar- och elevintervjuerna. Eleverna fick även skriva en utvärdering av de fyra undervisningsförsöken. Det går att tolka att Erikssons syfte med undervisningsförsöken var att få fram elevers och lärares upplevelse av tecknade serier och dess användbarhet i undervisningen.

Carina Johansson & Therese Skoogh-Olsson (2008)

Johansson och Skoogh-Olsson (2008) undersöker i sitt examensarbete *Serietidningar i pedagogiskt syfte, lärarens syn på serietidningar som pedagogiskt redskap* om serietidningar kan tillämpas i undervisningen och om serietidningar kan användas i svenskämnet. Intresset för studiens frågeställning grundar sig i att Johansson och Skoogh-Olsson (2008) inte tycker

att serietidningar uppmärksammas i deras utbildning. Syftet med undersökningen är att framhäva verksamma lärares attityder till serietidningar samt om serietidningar kan användas i undervisningen. Johansson och Skoogh-Olsson (2008) använde sig av en kvalitativ enkätundersökning för att besvara studiens frågeställning. Enkätsvaren de fick in behandlas kvalitativt och kvantitativt vilket framhävs i studiens resultat.

6.1 Litteraturgenomgång

I följande avsnitt gör vi en litteraturgenomgång av ovanstående författare och forskare. Med hjälp av den utvalda litteraturen besvaras vår första frågeställning: *Vilka för- och nackdelar finns det med att använda tecknade serier i undervisningen?* Vi vill förtydliga att vi gör en tolkning av vad olika källor säger för att sedan koppla ihop tolkningarna till vilka eventuella för- och nackdelar det finns med tecknade serier. Vi vill även tydliggöra att den utvalda litteraturen består av svenska författare och svensk forskning.

6.2 Serielitteracitet: Hur läser man en serie?

I en serie får läsaren möta en kombination av bild och text och läsaren behöver avkoda texten, bilden och symbolerna för att förstå serien. Detta innebär att läsaren behöver utveckla en serielitteracitet, d.v.s. en kompetens, för att begripa hur en serie läses. Strömberg (2013, s. 135) framhäver i boken *Läsning* att kombinationen av bild och text ger en ökad bättre förståelse för läsaren, då texten och bilden kompletterar varandra i en tecknad serie. Det är även i relationen mellan bild och text som betydelsen skapas (s. 135). Att avkoda en tecknad serie är en komplex förmåga som alla serieläsare behöver utveckla (s. 137). Serielitteracitet krävs för att läsaren ska veta hur man avkodar en tecknad serie, d.v.s. att först avkoda hela seriens form genom att avläsa olika färger och antalet rutor och sedan avkoda en ruta i taget. Avkodningen av den tecknade seriens helhet sker oftast omedvetet av läsaren (s. 137). En tecknad serie följs av läsordningen som språket har, i t.ex Sverige läser vi från vänster till höger (Strömberg 2013, s. 139). Om läsordningen i en tecknad serie skiljer från språkets läsordning framgår det med hjälp av pilar hur den tecknade serien ska läsas (Magnusson 2005, s. 40). Att en tecknad serie följer läsordningen är en strategi som serieförfattare använder för att ge ovana serieläsare chansen att avkoda en tecknad serie (Strömberg 2013, s. 139). En tecknad serie består av olika sekvenser som är indelade i olika serierutor. Läsaren kan med hjälp av läsordningen avkoda bild och text i varje serieruta (Magnusson 2005, s. 40). I en traditionell läsordning börjar man läsa uppifrån och ner, samt att det som illustreras eller sägs

i en pratbubbla till vänster av serierutan är det som händer eller sägs först i en dialog (Magnusson 2005, s.40; Wallner 2020, s. 98). I varje serieruta fångas en sekvens av en illustrerad bild i en händelse av berättelsen. När läsaren avkodar serierutan kan läsaren omedvetet fylla ut informationen som saknas mellan två olika serierutor och detta kallas för slutning (Strömberg 2013, s. 141). Med detta menas att läsaren omedvetet fyller i och färdiggör bilder som man enbart ser några delar av (Wallner 2020, s. 26–27). I bildexemplet nedan sker samma händelse i tre uppdelade bilder. Läsaren avkodar, läser in och observerar bildsekvenserna där handlingen fortsätter att röra sig framåt mellan bilderna och uppfattar dessa tre bilder som en och samma händelse i stället för att uppfatta dessa som tre olika händelser (s. 27).

Bildexempel på slutning från Wallner (2020, s. 27).

Ett av de viktigaste kriterierna för en tecknad serie är att seriens handling ska presenteras genom en sekvens i seriens illustrerade bilder (Strömberg 2005, s. 96). Det är dock viktigt att de illustrerade bilderna är orörliga bilder för att hålla isär gränsen mellan tecknade serier och animerade filmer (s. 110). Det har tidigare varit viktigt att tecknade karaktärer återkommer i en serie, men detta kriterium har på senare tid försvunnit i takt med serieutvecklingen i många delar i världen (s. 100). Strömberg (2013, s. 96) hävdar dock att många serieförfattare fortfarande använder sig av återkommande karaktärer i en tecknad serie. I tecknade serier används pratbubblor för att gestalta en dialog mellan olika karaktärer (Magnusson 2005, s. 33). Med hjälp av en tankebubbla framhävs abstrakta tankar hos en karaktär (s. 33). Enligt Strömberg (2013, s. 107) är detta dock ett omtalat kriterium, d.v.s. om en tecknad serie måste

bestå av texter i form av t.ex pratbubblor. Magnusson (2005, s.33) hävdar dock att pratbubblor är utmärkande för seriens uppbyggnad.

Wallner (2020, s. 77) framhäver att onomatopoetiska ord, vilket han benämner för ljudeffekter, som illustreras i en serie förstärker läsarens förståelse. I en serie får läsaren möta onomatopoetiska ord och symboler som beskriver olika läten i berättelsen och är väldigt vanligt förekommande i serier (s. 72). För att förstärka olika läten i en serie illustreras ljudeffekter och onomatopoetiska ord på olika sätt. Ett läte av ett slag illustreras med stora bokstäver och hårda kanter. Detta görs för att förstärka ljudeffekter i serien, d.v.s. att det visar på en högre volym än ljudeffekter som har mindre och mjukare bokstäver (s. 80). Tecknade serier består av multimodalitet, d.v.s. olika uttrycksformer, där kommunikationen sker på varierande sätt, exempelvis genom text, bild, färger, pratbubbla, onomatopoetiska ord, ikoner, former och symboler (s. 57). I en tecknad serie förekommer det många pratbubblor som innehåller olika symboler som förmedlar och förstärker olika känslor, tankar, idéer och händelser (Magnusson 2005, s. 33). Läsaren kan ta till sig och tyda dessa symboler på sitt eget sätt (s. 33). För att förstärka kärlek eller förälskelse får läsaren möta olika former av hjärtan och för att belysa att en karaktär har en ny idé används en lysande glödlampa som en symbol i en tecknad serie. Strömberg (2013, s. 137) menar att symboler ger läsaren ett mer tolkningsbart utrymme till en individuell förståelse än om läsaren möter en skriven text. För att öka sin förståelse och kunskap i hur man läser en tecknad serie är det därför viktigt att läsaren utvecklar en serielitteracitet. Detta för att begripa hur man avkodar de olika multimodaliteter som en tecknad serie består av (Johansson 2015, s. 4).

6.3 Hur kan tecknade serier användas i undervisningen?

Att tecknade serier har en negativ klang och ibland benämns som skräplitteratur kan framstå som märkligt och förvånande, då många barn och ungdomar idag har visat ett stort intresse för läsande av serier (Wallner 2020, s. 17). Med tanke på den negativa klangen och stämpeln är det inte förvånansvärt att tecknade serier inte fått något utrymme i skolvärlden. Ett annat exempel på varför tecknade serier inte fått en legitim plats inom skolan kan bero på att lärare är alltför vana vid hur de själva hade det på sin skoltid (s. 17). Om lärare aldrig tidigare har stött på, läst eller har tidigare erfarenheter av tecknade serier är det därmed inte konstigt att de inte tillämpar det i sin egen undervisning (s. 17). Lärares syn och öppenhet till olika medium i undervisningen är av stor vikt för att både kunna inspirera och stimulera elevers läsintresse för

olika litteraturformer (s. 55). Vad gäller det tecknade seriemediet finns det mängder av forskning kring tecknade seriers användbarhet i skolundervisningen som visar att tecknade serier besitter en didaktisk potential och därmed kan implementeras i en rad olika skolämnen (Wallner 2020, s. 45; Nordenstam & Wallin Wictorin 2019, s. 144). Forskning indikerar även att tecknade serier i undervisning har en främjande funktion som stärker och ökar läsmotivationen hos elever i olika åldrar (Wallner 2020, s. 53). I läroplanens (Lgr 19) centrala innehåll för svenskämnet, för elever i årskurs 1–6, finns det en rad olika framskrivningar som kan behandlas genom att arbeta med tecknade serier (Wallner 2020, s. 16–17). Med tanke på att centrala innehållet i svenskämnet är väldigt överväldigande och omfångsrikt ges nedan några få exempel både för årskurs 1–3 och 4–6:

Centralt innehåll för svenska i årskurs 1–3:

- “Lässtrategier för att förstå och tolka texter samt för att anpassa läsningen efter textens form och innehåll.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.”
- “Texter som kombinerar ord och bild, till exempel film, spel och webbtexter.”
- “Ord, symboler och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter.”
- ”Skillnader mellan tal- och skriftspråk, till exempel att talet kan förstärkas genom röstläge och kroppsspråk.” (Skolverket 2019, s. 258–259).

Centralt innehåll för svenska i årskurs 4–6:

- “Lässtrategier för att förstå och tolka texter från olika medier samt för att urskilja texters budskap, både de uttalade och sådant som står mellan raderna.
- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord, bild och ljud samspelar, såväl med som utan digitala verktyg.”
- “Texter som kombinerar ord, bild och ljud, till exempel webbtexter, spel och tv-program. Texternas innehåll, uppbyggnad och typiska språkliga drag.”
- “Ord, symboler och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.” (Skolverket 2019, s. 259–260).

Utifrån ovanstående framskrivningar ur läroplanens (Lgr 19) centrala innehåll för svenskämnet för elever i årskurs 1–6 ges mängder av exempel på hur lärare kan använda tecknade serier i undervisningssammanhang. På många ställen i ovanstående citat framhävs att elever ska skapa texter där “bild, ord och ljud samspekar [...]”, de ska även förstå hur ord och symboler kan användas för att uttrycka både känslor, åsikter och kunskaper m.m. Nordenstam och Wallin Wictorin (2019, s. 144) menar att lärare kan använda tecknade serier i undervisningen för att främja elevers lärande. Detta både genom att eleverna får vara aktiva serieskapare och teckna sina egna serier, samt genom att vara läsare och läsa olika typer av serieberättelser (s. 144). Tecknade serier kan även tillämpas i bildämnet, vilket Wallner (2020, s. 18) menar är ett utmärkt sätt att behandla nedanstående centralt innehåll för årskurs 1–3 och 4–6:

Centralt innehåll för bild i årskurs 1–3:

- “Framställning av berättande bilder, till exempel sagobilder.”
- “Informativa bilder, till exempel läroboksbilder och hur de är utformade och fungerar.
- Historiska och samtida bilder och vad bilderna berättar, till exempel dokumentära bilder från hemorten och konstbilder.” (Skolverket 2019, s. 27).

Centralt innehåll för bild i årskurs 4–6:

- “Framställning av berättande och informativa bilder, till exempel serier och illustrationer till text.” (Skolverket 2019, s. 27).

Wallner (2020, s. 18) menar, precis som Nordenstam och Wallin Wictorin (2019, s. 144), att elever kan vara både skapare av tecknade serier och läsa serier. Genom att arbeta med tecknade serier i bildämnet ges elever möjlighet till att arbeta med olika strukturer och teckenstilar, vilket i sin tur skapar goda förutsättningar för elever att förstå vilken inverkan dessa har för läsningen och vilken inverkan skapande av bilder har på texters budskap och sensmoral (Wallner 2020, s. 18). Wallner (2020, s. 52) refererar till Sylvia Pantaleo (2015, m.fl.) som framhäver tecknade seriernas enorma potential i undervisningen. Att elever exempelvis ges möjlighet till att skapa sina egna serieberättelser, med både bild och text, har visat sig främja deras komplexa kognitiva förmågor. Det har även visat hur deras självinsikt kring sina kunskaper kan utvecklas genom att de får vara egna serieskapare (s. 52). När elever skapar sina egna tecknade serier ges de möjlighet att använda tecknade seriernas uttrycksformer, såsom prat- och tankebubblor. Detta skapar goda förutsättningar för eleverna att exempelvis

arbeta med och konstruera egna dialoger där olika symboler, skiljetecken och uttryck (t.ex. olika känslotillstånd, kärlek och tankar) både anammas och tillämpas i elevernas egna serieberättelser (s. 107).

Tecknade serier kan tillämpas i många olika skolämnen, nu har vi enbart nämnt svenska och bild, men Wallner (2020, s. 18–20) ger även exempel på hur tecknade serier kan användas i andra skolämnen, såsom engelska, samhällsorienterande ämnen, naturorienterande ämnen och teknik. Det råder inga tvivel om att dagens skolor präglas av en multimodal kommunikationsmiljö. Detta ger lärare goda möjligheter att arbeta utifrån vad bildpedagogen Anders Marners kallar för ett horisontellt medieringsbegrepp (Nordenstam & Wallin Wictorin 2019, s. 145). Det som menas med ett horisontellt medieringsbegrepp är att lärarna kan tolka och nyansera de framskrivningar som står i skolans läroplan (s. 145). Medieringsbegreppet går att tolka som en synonym till multimodalitet, vilket innebär att lärare kan välja vilket eller vilka kommunikativa multimodaliteter/medieringssätt som lämpar sig bäst för ett specifikt kommunikativt syfte i undervisningen. Det kan exempelvis vara ord, text, bild, symboler, ljud, musik m.fl. (s. 145). Nordenstam och Wallin Wictorin (2019, s. 145) framhäver att tecknade serier kan tillämpas på mängder olika sätt i skolundervisningen, och i sitt kapitel framhäver de hur tecknade serier kan tillämpas utifrån Lars Lindströms teori. Hans teoretiska modell är uppbyggd och baseras på fyra olika estetiska lärandeprocesser, d.v.s. lärande, *med*, *om*, *i* och *genom* (s. 145). Nordenstam och Wallin Wictorin (2019, s. 145) framhäver följande exempel på hur tecknade serier kan tillämpas utifrån Lindströms fyra olika estetiska lärandeprocesser:

- Lärande *med* tecknade serier syftar på en integration av seriernas estetiska uttryck med lärostoff från andra ämnen
- Lärande *om* tecknade serier syftar på baskunskaper om tecknade serier, från praktisk och teoretisk orientering om material och teknik till kunskap om serieskapare, stilar och genrer.
- Lärande *i* tecknade serier syftar på ett experimenterande med material och teknik för att åstadkomma en visuell effekt, förmedla ett budskap eller uttrycka en stämning, men det kan också beteckna reflektioner över seriers formspråk, betydelsebärare eller meningsskapare, där svaret inte är givet från början
- Lärande *genom* tecknade serier har att göra med förhållningssätt och övergripande kompetenser som elever kan tillägna sig genom ett djupgående engagemang i estetiska projekt. (Nordenstam & Wallin Wictorin 2019, s. 145–146).

Lärande *med* och *om* tecknade serier är en ypperlig metod att utgå ifrån när lärare vill att eleverna ska tolka, beskriva och analysera en serie (s. 160). Detta gör eleverna genom att både benämna och återberätta handlingar, miljöer och karaktärer i serieberättelsen för att därefter tyda dessa i förhållande till serieberättelsens språkliga sammanhang (s. 160). Elever kan även analysera de verbala och visuella komponenterna i serieberättelsen. Detta bidrar till att eleverna utvecklar en djupare förståelse över hur en tecknad serieberättelse fungerar (s. 160). Att arbeta utifrån lärande *med* och *om* tecknade serier kan alltså bidra till att eleverna ökar och utvecklar sin kunskap och förståelse i hur man analyserar, beskriver och tolkar olika aspekter i förhållande till serieberättelsen kontext. Det kan även bidra till att eleverna successivt lär sig hur man läser mellan raderna för att begripa de verbala och visuella uttrycksformerna som förekommer i en tecknad serie (s. 160). Wallner (2020, s. 125) menar att det som uttrycks respektive inte uttrycks i en serie oftast är visuellt, vilket gör att läsaren inte är beroende av någon specifik språknivå för att förstå, till skillnad från vanlig textläsning. För att begripa och förstå hur man analyserar en tecknad serie krävs dock förkunskaper om tecknade seriers språkbruk och termer, samt en serielitteracitet av både lärare och elever (s. 26, s. 33). Detta innebär alltså att lärare först och främst måste tillägna sig en serielitteracitet och förkunskaper om tecknade seriers uttrycksformer, termer och språkbruk för att sedan föra vidare denna kunskap till sina elever. Lärare behöver alltså kunna vägleda sina elever och hjälpa dem att förstå hur de ska begripa en tecknad serieberättelse (s. 50). När lärare arbetar med tecknade serier i undervisningen behöver de omsorgsfullt välja ut det material som tilldelas eleverna. Om ett alldeles för omfattande och svårt material tilldelas eleverna orsakar det svårigheter för elever att tyda serieberättelsen och fylla i de tomrum som står mellan raderna (s. 125).

Wallner (2020, s. 46) hänvisar till Gene Yangs masteruppsats "Comics in Education" (2003) som har gjort en forskningsöversikt över tecknade seriers användbarhet i amerikanska skolor. Fem styrkor med att använda tecknade serier i skolan presenteras, och det är att elevernas läsmotivation ökar, bilderna i tecknade serier främjar elevens läsning, elever kan själva påverka rytmen i läsningen och stanna upp och backa, serieläsning kan bidra till att elever övergår till en annan form av läsning och att tecknade serier är ett allmänt omtyckt läsmaterial (s. 46). Wallner (2020, s. 46) förhåller sig någorlunda kritisk till Yangs fjärde punkt, d.v.s. att serieläsning kan bidra till att elever övergår till en annan form av läsning. Han menar att vissa fördelar kan dras ur detta, så "(som att all läsning är bra läsning)", men att detta även ger serieläsningen en negativ status som förminskar serieläsningens betydelse i sig (s. 46). Han betonar att serieläsning är en egen typ av läsning och att den därmed inte bör sammanblandas

med annan typ av läsning, speciellt då serier innehar sina egna uttrycksformer och konventioner, vilka inte är helt enkla att översätta till andra typer av läsning (s. 46). Samspelet mellan text och bild i tecknade serier har visat sig ha stöttande och främjande funktion för barns och elevers läsutveckling. Många ser därför tecknade serier som en form av litteratur som elever och barn läser i tidig ålder, men som sedan borde frångås när de utvecklat sin läsning och befinner sig i ett nytt utvecklingskede (s. 52). Detta är något som Wallner (2020, s. 52) ställer sig någorlunda kritisk till då han menar att det finns en del forskning som visar att samspelet mellan text och bild inte alltid förenklar läsningen. Han menar vidare att förståelsen av samspelet mellan text och bild är helt beroende på hur sammanfogningen framställs och att bilderna kräver en egen bildlitteracitet. Att anamma denna bildlitteracitet, likväl som annan litteracitet, kräver långt tid då den kontinuerligt måste praktiseras och utvecklas, samt att det är något som man aldrig riktigt kommer att bemästra till fullo (s. 52).

Två examensarbeten visar att de verksamma lärarna som intervjuades anser att serieläsning kan bidra till att motivera lässvaga elever (Sandström & Larsson 2017, 15; Johansson & Skoogh-Olsson 2008, s. 17). Tecknade serier kan även bidra till att främja och stimulera omotiverade elevers läsintrasse, samt att de kan användas som en övergång till skönlitteratur (Sandström & Larsson 2017, s. 18). Johansson och Skoogh-Olssons (2008, s. 18) enkätundersökning visade att lärarna ansåg att tecknade serier kan hjälpa elever att utveckla sin skrivförmåga. Genom att använda tecknade serier i undervisningen kan läraren använda materialet som ett ämnesöverskridande pedagogiskt redskap där eleverna får träna på att kombinera text och bild (Johansson & Skoogh-Olsson s. 19; Johansson 2015, s. 3). Tecknade serier kan även användas vid träning av dialogtexter, då de intervjuade lärarna ansåg att dialoger i en tecknad serie är enkla att följa (Sandström & Larsson 2017, s. 15). En tecknad serie är en kombination av text och bild och en tecknad serie kan därför vara ett lämpligt pedagogiskt redskap för elever som behöver bildstöd när de läser (s. 15). En intervjuad lärare anser att tecknade serier kan användas när eleverna ska öva och utveckla en förståelse för interpunktion (Eriksson 2006, s. 26). I resultat framhävs det att serier kan användas som ett pedagogiskt redskap som främjar svaga elevers språkutveckling om eleven finner intresse i serieläsandet (s. 27) Tecknade serier kan användas som ett pedagogiskt verktyg där eleverna kan analysera och jämföra olika serier (s. 26). I resultatet framgår det även att majoriteten av de intervjuade eleverna anser att det är roligt att arbeta med tecknade serier (s. 29). Johansson (2015, s. 4) hävdar att Ujiie och Krashens studie (1996) visar på att elever som läser tecknade serier motiveras till att läsa fler böcker. Johansson (2015, s. 4) refererar till Strömberg (1999)

som menar att serieläsning kan väcka känslor hos eleverna och att de får en ökad förståelse för olika kommunikationsformer, samt en ökad förståelse för kombinationen av bild och text. Vidare framhävs att serieläsandet väcker en lust hos eleverna (s. 4). I Sandström och Larssons (2017, s. 15) resultat anser de intervjuade lärarna att elever inte får ett ökat ordförråd när eleverna läser en tecknad serie. Det tas även upp att en tecknad serie ofta har ett torftigt språk samt att lärarna tycker att det är svårt att hitta lämpliga serier som kan användas i undervisningen (s. 15–16). Intervjuszvaren från vissa lärare är dessutom motstridiga och påvisar även en kunskapsbrist om tecknade serier (s. 16).

6.4 Slutsats: för- och nackdelar

Utifrån ovanstående litteraturgenomgång går det att tyda att det förekommer både för- och nackdelar med att använda tecknade serier i undervisningen. En fördel med tecknade serier är att de är multimodala och innehåller olika kommunikativa uttrycksformer där kommunikationen kan ske på olika sätt, exempelvis genom bild, text, symboler, pratbubblor och onomatopoetiska ord (Wallner 2020, s. 57). Samspelet mellan text och bild i en tecknad serie bidrar till en fördjupad förståelse av serieberättelsens kontext, samt att det gagnar elevers läsutveckling (Strömberg 2013, s. 135; Wallner 2020, s. 46). Genom att använda tecknade serier i undervisningen får eleverna möjlighet att lära sig att förstå sambandet mellan text och bild (Johansson 2015, s. 4). Tecknade serie har en tydlig ordningsföljd som följer en traditionell läsordning vilket förenklar läsandet av en tecknad serie. Serieförfattare har oftast ett syfte med att skapa tecknade serier som följer en traditionell läsordning och det är för att underlätta för eleverna att avkoda en tecknad serie, både vad gäller text och bild (Magnusson 2005, s. 40; Strömberg 2013, s. 139). De onomatopoetiska orden, d.v.s. ljudhärmande ord och ljud effekter, som är vanligt förekommande i tecknade serier bidrar till en ökad förståelse hos eleverna (Wallner 2020, s. 77). Symbolerna har en bidragande funktion till att både förstärka och uttrycka olika känslotillstånd i en serieberättelse där elever kan ta till sig symbolerna genom att tolka de på sitt eget sätt (Magnusson 2005, s. 33). En annan fördel är att det förekommer ett stort intresse hos elever och att många dessutom läser serier på sin fritid (Wallner 2020, s. 17). Om lärare kan ta in detta intresse för serieläsande som många elever har så kan lärare fånga upp sådant som elever faktiskt tycker är kul och intressant, vilket kan bidra till ett lustfyllt lärande (Eriksson 2006, s. 29; Johansson 2015, s. 4). Dessutom finns det mycket forskning som tar upp tecknade seriers användbarhet i undervisningen och att det kan implementeras i många olika ämnen (Wallner 2020, s. 45; Nordenstam & Wallin Wictorin

2019, s. 144). Forskning har även påvisat att läsmotivationen ökar hos de elever som har fått arbeta med tecknade serier i undervisningen (Wallner 2020 s. 45–46; Sandström & Larsson 2017, s. 15). Lärare kan även försäkra sig om att de behandlar vissa delar av det centrala innehållet i läroplanen (Lgr 19) genom att använda och arbeta med tecknade serier i undervisningen. (Wallner 2020, 53, s. 16–17).

Ytterligare en fördel med tecknade serier i undervisningen är att eleverna kan arbeta på olika sätt, både teoretiskt genom att läsa och analysera en serieberättelse och praktiskt genom att själva få vara serieskapare och skapa en egen serie (Wallner 2020, s. 18; Nordenstam & Wallin Victorin 2019, s. 144). Elevers komplexa kognitiva förmågor utvecklas genom att de får skapa egna serier som innefattar både text och bild, samt att det ökar deras individuella medvetande om de kunskaper som de besitter och kan utveckla (Wallner 2020, s. 52). I skapandet av egna serier får elever möta och anamma de uttrycksformer som förekommer i en tecknad serie. Genom tecknade series olika uttrycksformer kan eleverna få öva på att skapa egna dialoger som innefattar olika symboler, skiljetecken och uttryck, vilket dessutom berör vissa delar av det centrala innehållet i svenska och engelska för elever i årskurs 1–3 och 4–6 (Wallner 2020, s. 107; Skolverket 2019, s. 34, s. 259–260; Eriksson 2006, s. 27; Sandström & Larsson 2017, s. 15). Ännu en fördel med att arbeta med tecknade serier i undervisningen är att elever inte är beroende av en specifik språknivå för att läsa och förstå en serie. Detta för att tecknade serier ofta innehåller visuella uttryck, vilket gör det begripligt för läsaren att se vad som uttrycks respektive inte (Wallner 2020, s. 125). Genom de visuella och verbala uttrycksformerna kan eleverna öka sin förståelse och förmåga att analysera, beskriva och tolka det som står i serieberättelsens kontext, samt det som står mellan raderna (s. 160).

Användandet av tecknade serier i undervisningen kan, med hjälp av de visuella uttrycken och bilderna, bidra till att lässvaga elever motiveras och stimuleras, samt att de utvecklar sin läsförståelse och skrivförmåga (Johansson & Skoogh-Olsson 2008, s. 17–18; Sandström & Larsson 2017, s. 15). Tecknade serier kan även användas som ett pedagogiskt redskap som lärare kan tillämpa för de elever som är i behov av bildstöd (Sandström & Larsson 2017, s. 15).

Nackdelen med tecknade serier i undervisningen är att serieläsning kräver vissa förkunskaper och en grundläggande kompetens, d.v.s. en serielitteracitet, av både lärare och elever. Detta för att förstå vad en tecknad serie är och hur den är uppbyggd. Vem som helst kan egentligen läsa en serie, men för att verkligen förstå en serie krävs en serielitteracitet och bildlitteracitet.

Har man inte dessa blir det svårt att exempelvis fylla i tomrummet och den saknade informationen som kan förekomma mellan två olika serierutor (Strömberg 2013, s. 141). Det krävs även förkunskaper kring tecknade seriers språkbruk, komponenter och termer för att förstå de verbala uttrycken i serieberättelsen (Wallner 2020, s. 26, s. 33). Bildlitteraciteten är väsentlig när det gäller att förstå samspelet mellan text och bild, samt att detta är något som både lärare och elever ständigt behöver träna upp och utveckla (s. 52). I Sandström och Larssons (2017, s. 15–16) examensarbete lyfter de intervjuade lärarna fram vissa nackdelar med tecknade serier i undervisningen. De menar b.l.a. att tecknade serier innehåller ett alldeles för enkelt och vardagligt språkbruk, vilket kan medföra konsekvenser för elevernas språkutveckling och ordförråd. Vissa lärare anser även att det är svårt att hitta ett lämpligt seriematerial som är relevant för skolundervisningen och som inte är för svårt för eleverna (s. 15–16).

7 Analys

I detta avsnitt presenterar vi vårt urval av intervjumaterialet, d.v.s. att vi har valt ut det som är relevant att presentera för att kunna besvara studiens andra frågeställning. Vi vill förtydliga att vi kommer att benämna de fyra medverkande intervjupersonerna för: Lärare 1, Lärare 2, Lärare 3 och Lärare 4. Som tidigare framgått i metodavsnittet vill vi tydliggöra att intervjuerna har översatts till ett begripligt skriftspråk för att underlätta för läsaren att förstå det som framhävs. Vi har även valt att använda våra intervjufrågor från vår intervjuguide som rubriker för att strukturera och begripliggöra svaren från varje intervjuperson. Vi anser att detta underlättar för läsaren att lättare hänga med i texten.

7.1 Presentation av studiens kvalitativa intervjuer

Lärare 1 har arbetat som lärare sedan år 2010, d.v.s. i 11 år. Hen är klasslärare för en årskurs 4 och undervisar för närvarande i matematik, svenska och samhällsvetenskapliga ämnen. Hen har även arbetat på lågstadiet och dessutom undervisat i andra ämnen som engelska, teknik, bild, idrott och naturvetenskapliga ämnen. Lärare 2 har arbetat som lärare sedan år 2000, d.v.s. i 20 år. Hen är behörig i svenska och idrott, men har nästan undervisat i alla skolämnen. Hen har arbetat på förskolan, grundskolan och gymnasiet. I nuläget har hen en klass som går i årskurs 4 och undervisar i matematik, svenska och engelska. Lärare 3 har arbetat som lärare i 2,5 år och undervisar i ämnena matematik, svenska, engelska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga ämnen. Hen är lärare för en årskurs 3 och har även tidigare undervisat i

bildämnet. Lärare 4 har arbetat som lärare i 21 år och är klasslärare för en årskurs 4. Hen undervisar två årskurs fyror i ämnena svenska, engelska och samhällsvetenskapliga ämnen. Hen har tidigare även undervisat i matematik och naturvetenskapliga ämnen.

Vad har du för personliga erfarenheter kring serier?

Lärare 1 läste mycket serier och läste många böcker överlag när hen var liten. Lärare 2 framhäver och betonar att hen älskar serier och spenderade mycket tid på att läsa olika serietidningar när hen var liten. Lärare 2 läser än idag serier fast då är det vuxenserier. Lärare 3 gillade att läsa tecknade serier i ung ålder, och då framhäver hen specifikt Bamse och Kalle Anka-serierna. Lärare 4 läste mycket serier som barn på sin fritid men hen läser inte serier idag.

Lärare 4: "Serietidningar var en del av min vardag som barn och jag minns att jag inte såg serietidningar som läsning. Idag skulle jag nog inte välja en serietidning i första hand."

Har du några erfarenheter av serier i din yrkesutövning?

Lärare 1 framhäver att hen har arbetat med tecknade serier genom att eleverna i sådant fall själva väljer att läsa tecknade serier. Hen har även använt en bok som heter *Handbok för superhjältar* som högläsning med ett bildspel till och då läste hen högt ur boken och hade ett bildspel på projektorn. Det som bör tydliggöras är att *Handbok för superhjältar* inte är en seriebok, utan en illustrerad bok med bilder som finns i flera publikationer. Dock framhävs även att lärare 1 tycker det är svårt att arbeta med serier som högläsning. När lärare 1 har haft yngre barn och arbetat med berättelser då har de fått skriva serier i ett berättelsetema och fått göra en seriestripp med ca 3–5 bilder. Denna lärare påpekar att hen har använt tecknade serier litegrann i sin undervisning, och framhäver att en seriebok också fungerar som ett bildstöd.

Lärare 1: "Om jag tänker kring hur jag jobbar då är det ju att barnen väljer att läsa något själva. Den här Handbok för superhjältar finns det ett bildspel till, vilket gör att det går att ha som högläsning fast det är som en seriebok, och då har jag använt det som högläsning. Det är ju svårt att ha det som högläsning. När jag har haft yngre barn och jobbar till exempel med berättelser så har vi också skrivit serier i det berättelsetemat. Då gjorde vi som en seriestripp med kanske tre till fem bilder. Så jag har använt det litegrann. Om man tar en seriebok blir det även bildstöd."

Lärare 2 framhäver att hen har arbetat med tecknade serier i sin undervisning tidigare och då har eleverna fått skapa egna serier och seriestrippar med egna serierutor. Det var framförallt i bildämnet som lärare 2 hade använt sig av tecknade serier och då fick eleverna även lära sig lite om onomatopoetiska ord som är vanligt förekommande i serier. Lärare 2 framhäver att eleverna upplevde det positivt och tyckte att det var jättekul. Hen framhäver även att många elever också väljer att låna läsböcker som lutar mer mot serieformatet.

Lärare 2: "De har fått göra serier. De fick tillverka serier och seriestripps. De fick skapa egna serier, för då hade jag ju bild, så då fick de göra egna serierutor helt enkelt och det var kanske mest träning i att rita då faktiskt. Och så vi gick igenom lite olika språk, hur man använder i serier, och det här när någon sover så är det "ZZZ". Men det tyckte de om, det tyckte de var jättekul. Sen var det lite svårt för många är så hårda mot sig själva när det gäller att rita. Sen är det även många som lånar böcker nu på biblioteket som går lite åt seriehållet."

Lärare 3 har inte arbetat med tecknade serier särskilt mycket, men hen har berört det litegrann och detta genom att eleverna har fått arbeta med serier för att förstå hur en berättelse börjar och slutar. Denna lärare har då använt serier och olika bilder för att eleverna ska begripa hur en berättelse börjar och att det bör finnas ett problem, lösning och avslut. Lärare 3 framhäver även att hen har använt sig av seriens uppbyggnad för att eleverna ska lära sig hur man skriver egna dialoger. Då har eleverna fått olika serierutor med tomma pratbubblor som de sedan fyller i för att gestalta vad den personen i bilden säger och de har även fått öva på att lära sig olika skiljetecken. Lärare 3 framhäver dessutom att eleverna ibland har fått konstruera egna serierutor och ritat eller lagt till någon mening i en tom pratbubbla. Läraren har dock inte använt tecknade serier som ett läsmaterial, utan då är det mer ifall vissa elever självmant valt att låna sådana böcker eller serietidningar.

Lärare 3: "Utifrån min yrkesroll så har jag inte jobbat sådär jättemycket med serier. Men det har varit någon gång som jag har använt det för att elever ska förstå hur, till exempel, en berättelse börjar och hur den kan sluta. Då har jag använt lite olika bilder till att de ska förstå en början, ett problem, en lösning och ett slut. Dessutom så har eleverna också lärt sig att skriva egna dialoger. Och utifrån bilderna har oftast haft tomma bubblor liksom, som de själva har fått skriva i för att visa vad personen säger, och för att lära sig olika skiljetecken. Ibland har jag gjort att de själva har fått göra egna serierutor, att de också har fått rita eller kanske bara lägga till någon mening i någon tom pratbubbla.

Kanske när de har fått gå till skolans bibliotek att vissa elever kanske har valt sådana böcker eller serietidningar, men det är ingenting som jag har undervisat i så.”

Lärare 4 har använt sig av serier i undervisningen några enstaka gånger, men det är inte ett arbetsmoment som ständigt återkommer i undervisningen. I klassen som hen undervisar idag är det några elever som väljer att läsa serieböcker under lässtunden.

Lärare 4: “Serietidningar eller serier överlag finns ju inte med i kunskapsmålen så jag skulle inte säga att jag har använt det så mycket i min undervisning. Det har absolut er hänt men inget återkommande. Eleverna har lässtund varje morgon och då är det några stycken som läser serieböcker.”

Tycker du att tecknade serier i undervisningen kan bidra till att främja elevers läsmotivation och läsutveckling?

Lärare 1 framhäver att hen tycker att denna fråga är jättebra och berättar att hen haft ett möte med en elev och dennes föräldrar. Denna elev har olika svårigheter och en sådan svårighet är att han inte tycker om att läsa, men lyssnar gärna på ljudböcker. Lärare 1 framhäver att elevens föräldrar berättade att denna elev läser väldigt mycket serietidningar och serieböcker hemma. Lärare 1 fick då en tanke att, om skolan hade tecknade serier, då kanske denna elev hade valt att läsa det i stället. Vidare framhäver hen att de eleverna som har svårt att läsa böcker med stor mängd text på varje sida kanske behöver det bildstödet som finns i tecknade serier. Lärare 1 anser då att tecknade serier är ett bra verktyg att använda för sådana elever, men att det även beror på vad eleverna har för intresse. Hen framhäver att tecknade serier kan fungera bra för de elever som är lite lässvaga och kanske behöver bildstöd, samt att tecknade serier innehåller bilder, dialoger och spänning. Lärare 1 kom överens med föräldrarna på mötet att hen skulle försöka leta fram olika serietidningar och serieböcker för denna elev med svårigheter för att det då kanske finns en möjlighet att väcka lite läsintresse hos honom.

Lärare 1: “Den här frågan tycker jag är jättebra. Jag satt på ett möte i förrgår med en elev i min klass som inte tycker om att läsa. Han kan läsa men han är svag och lyssnar gärna på böcker. Då berättade föräldrarna att han läser serieböcker och serietidningar hemma. Då kom vi in på det här att om man skulle ha lite sådant i skolan då kanske han skulle läsa det i stället. Jag tänker på de här eleverna som har svårt att läsa sida upp och sida ner med bara text, och kanske behöver det här bildstödet. Där tänker jag att det är säkert jättebra att ha serier och sen är det ju också vad man har för intresse. När

vi landade i det här på mötet så landade vi i att vi skulle försöka leta fram lite serietidningar eller böcker just för den här eleven och att det kanske kan väcka lite läsintresse då. Så då tänker jag att för de eleverna tror jag att det kan vara jättebra att göra det.”

Intervjuare: “Då tänker du på de som är lite svaga i läsningen?”

Lärare 1: “Ja. Kanske för att det är bilder och det händer någonting, det är en dialog och kanske lite spänning.”

Lärare 2 anser att tecknade serier kan främja elevernas läsmotivation och läsutveckling, men att det beror litegrann på vad man har för syfte med den lektionen. Hen menar om syftet för lektionen är att eleverna ska bläddra i något där det är en historia då kan det gynna lässvaga elever och om syftet är att en elev ska utöka sitt ordförråd då kanske inte serier är det bästa valet. Om det är en väldigt begåvad elev som är duktig på att läsa då kanske syftet ska vara något annat, exempelvis att arbeta med serier som ett sätt att lära sig förmedla något. Lärare 2 menar att tecknade serier kan användas i olika syften och för olika elever, men att det också kan användas i hela klassen om man exempelvis arbetar med ett syfte som handlar om att eleverna ska studera könsroller. Hen ser även en problematik när det förekommer böcker som är mixade, d.v.s. att det är blandat med både vanlig skönlitteratur och lite serier. Hen framhäver vidare att det i sådant fall är roligare att enbart arbeta med serier som är rena serier. Dock anser vi det som svårtolkat att förstå vad hen menar med “mixade böcker”, men utifrån intervjun nämnde hen böcker som *Bert-serien* och det bör förtydligas att detta inte är en seriebok utan snarare en illustrerad bok med bilder och text som har flera olika publikationer.

Lärare 2: ”Absolut! Det beror på vad du har för syfte med den lektionen liksom. Läsvaga elever, om du har ett syfte att få upp intresset för någonting där du bläddrar och där det är en historia då gynnar det ju den eleven. Om jag går tillbaka till syftet med varför jag gör det här, och det är faktiskt att ha kul eller att göra fina seriestrippar, eller det är inte för att jag ska få den här pojken att utöka sitt ordförråd, för då ska jag nog inte välja det kanske då. Är det en jätteduktig elev då kan ju det här med att jobba med serier vara något för att förmedla. I svenskan ska man ju kombinera bild och text, och det här är ju ett sätt att kombinera bild och text, så det kan ju vara ett sätt för eleven att uttrycka något med hjälp av serier. Men har man nått syfte med könsroller då kan man ta hela klassen. Svårigheten som jag tycker är när det blir lite mittemellan. För jag tycker att man läser sina ungdomsromaner och sen har man rena serier och då blir

det ju ens fördelar. Men nu, det här mixade, det här när det ska vara både lite vanlig skönlitteratur och lite serier, det tycker jag blir mest problematiskt. Jag tycker att det är roligare att jobba med serier som är rena serier.”

Lärare 3 anser att tecknade serier i undervisningen kan främja elevernas läsmotivation och läsutveckling. Hen framhäver att så länge eleverna läser någonting då främjas deras läsmotivation och läsutveckling.

Lärare 3: ”Absolut, det tror jag. Så länge de läser någonting så tror jag att det kan främja deras läsmotivation, absolut.”

Enligt lärare 4 kan serier användas för att motivera lässvaga elever och de som inte gillar att läsa, men hen anser inte att serier kan bidra till en ökad läsutveckling hos alla elever. Hen tycker att det används för lite text i en serie för att det ska kunna bidra till en ökad läsutveckling. Hen menar dock att serier kan bidra till en ökad läsutveckling hos lässvaga elever och elever som har bristande språkkunskaper. Läsvaga elever och elever med bristande språkkunskaper kan med hjälp av seriens bilder avkoda bilderna för att skapa en förståelse av handlingen. Lärare 4 anser att bilderna i en tecknad serie hjälper eleverna att förstå olika känslor som uttrycks med hjälp av onomatopoetiska ord och symboler. Hen lyfter fram att känslorna som uttrycks med hjälp av illustrerade bilder är enklare att avkoda än en känsla som beskrivs i textform. Lärare 4 tror att serieläsning kan motivera lässvaga elever till att läsa mer för att de flesta eleverna anser att det är roligt att läsa serier.

Lärare 4: “Om man tänker på hur lite text det egentligen är i en serietidning har jag svårt att se att man ska kunna utveckla elevers läsförmåga med hjälp av serier. Möjligtvis att det kan utveckla läsutvecklingen för elever som saknar språkkunskaper eller har svårt för att läsa. För dem eleverna passar serier jättebra då eleverna kan få ut mycket av att endast avkoda bilderna. När en karaktär är arg eller ledsen uttrycks det väldigt tydligt i bilderna. Serier kan vara motiverande men jag tror inte att det främjar elevers läsutveckling tyvärr.”

Tycker du att samspelet mellan text och bild kan påverka elevernas läsförståelse?

Lärare 1 anser att samspelet mellan text och bild kan påverka elevernas läsförståelse och framhäver att hen arbetar mycket med bildstöd för alla elever. Hen använder PowerPoints och mycket bilder i sin undervisning. Hens arbetssätt inkluderar mycket bildspel eller fotade

bilder från en bok exempelvis, och syftet med det är att många elever behöver både få se bilderna och höra texten. Lärare 1 framhäver när man kommer upp till årskurs 4–6 går man lite miste om samspelet mellan bild och text. Hen tror även att många elever föredrar att ha bilder och inte bara text eftersom det då kan upplevas som tråkigt och jobbigt att läsa. Hen menar att det kan väcka intresse och gynna barnen om man arbetar med bildstöd. Lärare 1 tror att det kanske är betydelsefullt för de elever som är språksvaga och har ett andra språk än svenska. Sen förhåller sig lärare 1 någorlunda kritisk mot serier och menar att de ibland kan innehålla alltför snabba dialoger, korta ord och mycket färg vilket kan bli rörigt för eleverna. Om serierna har en bra struktur och en bra handling då anser lärare 1 att tecknade serier har en främjande funktion, men att det även beror på hur en serie ser ut. Om det exempelvis är en serie som inte har en tydlig ordningsföljd och där serierutorna hoppar åt olika håll, då kan det orsaka att eleverna inte har någon koll och i sin tur leder det till frustration för att det blir alldeles för rörigt. Lärare 1 framhäver dock att om man är en stark läsare och om serien har en bra struktur då har det en positiv effekt och kan gynna barnen. Lärare 1 påpekar även att barn alltid måste tycka att något är kul för att de ska genomföra det, och att hen kan höra på sina elever att många tycker det är tråkigt att läsa och att det är en anledning till att eleverna väljer att lyssna på en ljudbok i stället för att läsa. Hen anser att böcker som har mindre textmängd och fler bilder kan väcka flera elevers intresse. Lärare 1 tror även att fler elever skulle välja att läsa serier om det finns ett bra utbud av serier och som förhåller sig till olika genus med olika genrer.

Lärare 1: ”Ja, men det tycker jag. Jag jobbar ju med bildstöd för alla kan man säga. Jag använder mycket PowerPoints och mycket bilder överlag i min undervisning. Jag vet att när jag har haft yngre årskurser så har jag försökt välja till exempel böcker som har bildspel eller att jag har fotat bilderna i boken just för att många elever behöver både höra texten och se bilden. Så det tycker jag är viktigt och det tappar man litegrann när man kommer upp i årskurs 4–6. Jag tror att många vill ha det här med bilder och att det inte bara ska vara text, för det blir liksom tråkigt att läsa, och jobbigt tror jag. En del barn behöver nog se också, till exempel hur personerna ser ut, vad de gör och att det är mycket färg eller vad det nu är. Det kan nog väcka intresset och hjälpa också. Jag återkopplar till din fråga förut med bilder överlag, att när det blir ett bildstöd så tror jag att det gynnar barnen. Nu är inte min klass så himla språksvag, men jag tänker när man har klasser där fler kanske har ett annat språk också och där man kanske behöver ett stöd för vad man läser. Sen kan ju serietidningar också ha snabba dialoger och korta ord, och det kanske är rörigt. Men jag tänker att om det är en bra struktur och en bra

handling så absolut. Jag tänker också att det beror på hur en serie ser ut. Om det hoppar med olika rutor åt olika håll så att de inte har koll, då kanske det blir rörigt för vissa barn, men är man en stark läsare och det är bra struktur, då tror jag absolut att det kan gynna barnen. Sen är det ju det här att barn ska tycka att det är kul hela tiden, det hör jag ju på mina elever. Det är liksom tråkigt att läsa och det är därför många lyssnar, det blir liksom jobbigt. Jag tänker mindre textmängd och bilder, det skulle nog väcka intresse för flera. Och om det finns ett bra utbud, att det är lite riktat genus och att det finns till olika genrer, om man gillar hästar, spänning eller superhjältar. Absolut, då tror jag kanske att flera skulle välja.”

Lärare 2 uppvisar en viss osäkerhet vid denna fråga och menar att tecknade serier inte alltid innehåller en utförlig text. Hen menar att om tecknade serier hade haft en större kvalitet på sin text då kanske samspelet mellan text och bild kan påverka elevers läsförståelse positivt. Lärare 2 framhäver att tecknade serier innehåller lite för mycket uttryck i symboler och onomatopoetiska ord, såsom ”SPLASH” och ”BOOM”. Hen anser att tecknade serier lägger stor vikt vid att uttrycka olika känslotillstånd i bilderna snarare än i texten, och om detta hade kunnat uttryckas mer i ord, då hade det även varit bättre för eleverna. Hen menar att om elever enbart ska fokusera på och tolka bilderna då utvecklas inte läsförståelsen. Lärare 2 menar även att den text som förekommer i vissa tecknade serier innehåller ett torftigt språk.

Lärare 2: ”Ja, alltså det är ju inte alltid det är så utförlig text. Lite såhär snabbt så kan man tänka att de skulle kunna ha lite mer kvalitet på texten kanske. Att det är lite för mycket ”SPLASH”, ”BOOM”, ”PANG” och sådär liksom. Och sen att de satsar mest på bilderna för att uttrycka kanske, och då skulle man ju önska att de kunde uttrycka det mer i ord. För då skulle det också vara bättre för eleverna, så att de inte bara går in på bilderna och tolkar för då tappar man ju det här med att man kan läsa lite. Så det är nog lite torftigt språk kanske, i många serier, att man satsar så mycket på bilden så att språket blir väldigt underordnat.”

Lärare 3 anser att samspelet mellan text och bild kan påverka elevernas läsförståelse och menar att det är väldigt viktigt för eleverna. Hen framhäver att elevernas förståelse gagnas och att samspelet mellan text och bild kan göra det enklare för de elever som har olika svårigheter. Hen exemplifierar genom att säga att vissa elever har svårt att, exempelvis, förstå en mening och om det finns en bild med då kan det förenkla för eleverna att förstå budskapet i meningen och texten.

Lärare 3: ”Ja, det tror jag. Jag tror att bilder är väldigt viktigt för elever, för att de ska kunna få en mer medveten bild för att få en bättre förståelse, det tror jag. Och särskilt för de eleverna som har svårigheter. Det kan göra det enklare för de. Vissa elever har svårt att förstå en mening till exempel, och då kan jag tro att om en bild är med, så tror jag att själva situationen blir mer klar för dem. Så att om det finns en bild som är med, som berättar vad den här meningen vill säga, så tror jag att de kommer att bli mer medvetna.”

Lärare 4 kan se en tendens hos lässvaga elever att dessa elever väljer att läsa bilderböcker då eleverna får en förstärkt känsla när de möts av kombinationen av bild och text. Hen anser att elever tar in fler intryck när eleverna läser en bilderbok och det underlättar läsningen för vissa lässvaga elever. Lärare 4 använder sig av bildstöd i sin undervisning då hen anser att många elever gynnas av ett bildstöd under exempelvis genomgångar. Hen använder bildstödet som ett pedagogiskt redskap för att inkludera alla elever i undervisningen. Lärare 4 hävdar att många elever börjar med att avkoda bilderna om det är en bok med text och bild. Hen menar att avkodningen av bilderna underlättar och skapar en förförståelse för vissa elever och att vissa elever behöver en förförståelse för att kunna avkoda och skapa en förståelse för texten.

Lärare 4: “Många elever som har svårt att läsa vänder sig ofta till bilderböcker. Många gör det för att få en känsla när dom läser. De tar in olika intryck med hjälp av bilderna och bilderna förstärker oftast den skrivna texten så de elever som har svårt med läsning får absolut hjälp av bildstödet. Jag använder mig mycket av bildstöd i undervisningen, morgonsamlingen, när ja ska eller i PowerPoint. Ibland när vi diskuterar en text eller bok som har bilder i texten är de många som läser av bilderna först för att skapa en uppfattning om vad texten handlar om. Läsvaga elever gynnas självklart av bildstödet de kan avkoda bilderna”

Skulle du kunna tänka dig att använda dig av tecknade serier i din undervisning med dina elever?

Lärare 1 hävdar att hen skulle kunna tänka sig att använda tecknade serier i sin undervisning och att hen har gjort det med de yngre barnen. Hen framhäver även att de yngre eleverna upplevde det som roligt att arbeta med tecknade serier. Förra året arbetade lärare 1 med tecknade serier på historien och där eleverna fick skapa egna serierutor. Hen exemplifierar att man inom svenskämnet kan arbeta med berättelser på olika sätt och menar att tecknade serier

kan användas som ett sådant alternativ. Hen framhäver även att detta är något som hen har gjort tidigare men inte med sin nuvarande klass. Lärare 1 anser att det är bra att arbeta med tecknade serier i undervisningen, både genom att eleverna får läsa och skapa egna serier. Hen framhäver att eleverna har både fått rita egna serierutor och skriva fritt med hjälp av deras fantasi och kreativitet.

Lärare 1: ”Ja, absolut. jag vet att när jag har gjort det med de yngre så var det var väldigt roligt. På SO:n förra året när vi hade historia då fick de rita serierutor. Så absolut, det skulle jag kunna göra. Och i svenskan när man jobbar med berättelser då kan man skriva berättelser på olika sätt, och då är ju serier ett av dem tänker jag, en genre. Jag har gjort det tidigare, men inte just med den här klassen, men med andra. Så det tycker jag är bra, både att läsa och göra egna. När de gjorde serier i svenskan då har de fått använda sin fantasi och fått skriva fritt.”

Lärare 2 framhäver att hen skulle kunna använda tecknade serier i sin undervisning och att det lockar att använda tecknade serier redan nu. Hen framhäver även att många elever måste tycka att något är kul för att göra det, och att tecknade serier i sådant fall skulle kunna användas som ett alternativ, men att det samtidigt finns fler alternativ. Detta för att de elever som inte finner tecknade serier intressant inte ska behöva tvingas till att göra något som inte stimulerar deras intressen.

Lärare 2: ”Ja, gud ja! Jag blir lite sugen redan nu. Sen är det väl det här att allt man gör i skolan måste man tycka är kul för att göra det. Så då kanske man skulle skapa ett område där serier var ett alternativ och sen fanns det kanske ett par till. Så att man kanske inte MÅSTE göra en serie, men alternativet finns för de som finner det lite roligt.”

Lärare 3 framhäver att hen skulle kunna använda tecknade serier i sin undervisning och framhåller att det kan vara ett bra tillvägagångssätt när man vill introducera ett nytt moment i svenskundervisningen. Hen menar att man kan använda tecknade serier när man arbetar med exempelvis berättelser, och att detta kan vara ett sätt att stimulera eleverna och hjälpa dem att förstå hur en berättelsestruktur ser ut. Lärare 3 framhäver även att många barn numera är väldigt uttråkade och trötta på att läsa vanliga böcker och att tecknade serier kan vara ett sätt att öka elevernas läsmotivation.

Lärare 3: ”Ja, självklart. Det tror jag. Jag tror att det skulle kunna vara ett bra sätt att introducera ett moment i svenska, om vi till exempel har ett tema och det kanske är berättelser, och istället för att eleverna bara ska skriva “det var en gång”, då kan jag tro att det här också kan vara ett sätt, som du säger, att stimulera eleverna. Det kan vara någonting som hjälper dem att förstå hur en struktur ser ut. För jag tror att det är många barn som inte riktigt har en stor fantasi längre, och jag vet att många elever har jättesvårt att börja. Så jag tror att tecknade serier skulle kunna vara ett sätt att introducera ett moment i svenska. Jag tror att barnen är jätteuttråkade och trötta på att läsa vanliga böcker, så jag tror att det här kan vara ett sätt för deras skull att kanske öka deras läsmotivation.”

Lärare 4 tycker att det är viktigt att forma lektioner som bygger på elevernas intresse och om flera elever finner ett intresse i serier kan det ge en positiv effekt om läraren väljer att använda serier som ett pedagogiskt material. Även om hen inte anser att serier är en nödvändighet i skolundervisningen anser lärare 4 att det är viktigt att anpassa lektionerna utifrån elevernas egna intressen. Lärare 4 hävdar att hen kan använda serier mer i undervisningen om intresset finns i elevgruppen. Hen påpekar dock att det är svårt att hitta ett lämpligt material som kan kopplas till läroplanens mål. Lärare 4 menar även att hen inte använder sig av serier i undervisningen på grund av tidsbrist. Hen har använt serier i undervisningen ett fåtal gånger. Vid ett tillfälle fick eleverna, under en svensklektion, skriva en saga och rita passande bilder till sagan. Sagoberättelsen skulle sedan illustreras med hjälp av bilder i serierutor. Språksvaga elever fick skapa en saga som endast bestod av bilder. Bilderna ritades i serierutor och eleverna behövde inte skriva en text till. När lärare 4 utformade en lektion där syftet var att träna på olika dialoger fick eleverna skriva en egen serie. Eleverna fick öva på att skriva olika dialoger med hjälp av tankebubblor och pratbubblor. Lärare 4 lyfter att en utmaning med serieskapandet och serier i undervisningen är att det är svårt att bedöma om lektioner utvecklar elevernas kunskaper. Lärare 4 anser att fokuset på lektioner där hen har använt serier blir att det är roligt, men att lektionerna i sig inte bidrar till kunskap.

Lärare 4: “Det är även viktigt att hitta bra och givande material och det tar väldigt mycket tid Jag har svårt att se att serier skulle ses som en nödvändighet i undervisningen. Men många barn läser serier så det finns ju på något sätt i deras värld så varför inte få in det lite i undervisningen. Jag har jobbat i flera år och jag har

självlärt använt serier men jag skulle inte påstå att jag alltid får med det i alla klasser. Eleverna har fått skriva en saga och måla serierutor där eleverna får rita passande bilder till sagan. Språksvaga elever har fått rita en saga i serierutor istället för att skriva sagan med text då de har haft svårigheter med språket. I en klass har vi gjort serier där eleverna fick träna på dialoger med pratbubblor och tankebubblor. Jag kan tycka att det är svårt att bedöma och det är svårt att veta om eleverna verkligen lär sig något eller om det bara blir en rolig lektion.”

Tycker du att tecknade serier lämpar sig inom alla skolämnen?

Lärare 1 anser att tecknade serier lämpar sig inom språkämnen svenska och engelska, men även i SO, NO och bild. Hen förhåller sig någorlunda fundersam till hur man skulle kunna tillämpa tecknade serier i matematikämnet, men framhäver att de yngre eleverna har något som kallas för ”räknehändelser” i sin matematikbok. Dessa ”räknehändelser” är formade som en miniserie där det finns ca 2–3 rutor och att det blir som en slags berättelse där elever ritat och skriver. Lärare 1 framhäver att hen inte tror att det har funnits några sådana ”räknehändelser” i det läromedel som hen använder nu i sin årskurs 4, men att det finns möjlighet att arbeta med sådant även för de äldre eleverna.

Lärare 1: ”Jag tänker på språkämnen engelska och svenska, absolut. Sen tänker jag SO, NO och bild, det kommer ju in där. Sen funderar jag på matten och vad man skulle kunna göra där. När man har de små barnen så finns det ju något som kallas för räknehändelser i böckerna och då är det som en liten miniserie med kanske två till tre rutor. Jag tror inte det har funnits något sådant i den här boken, nu har jag fyror, men på de yngre har det funnits i de läromedel vi haft. Det blir ju som en liten berättelse som man ritat och skriver, det kan man absolut göra med de äldre också.”

Lärare 2 anser att tecknade serier lämpar sig inom alla ämnen om det gagnar eleverna. Hen förhåller sig någorlunda skeptisk mot tecknade serier i naturvetenskapliga ämnen och menar att hen inte kan se någon nytta av att använda tecknade serier i just det ämnet. Vidare framhäver lärare 2 att om en lärare anser att tecknade serier är ett bra tillvägagångssätt för att motivera och göra en elev intresserad, då är det en bra anledning till att använda tecknade serier.

Lärare 2: ”Ja, varför inte? Om läraren tycker att det gagnar om du målar en seriestripp av hur någon gör något experiment, sen kan jag ju inte riktigt se den nyttan av det i NO

kanske. Men om en lärare tycker att det här är ett bra sätt att få den här intresserad så kan jag inte se någon anledning till varför man inte skulle ha det liksom.”

Lärare 3 framhäver att tecknade serier kan säkerligen tillämpas i olika ämnen, men att hen anser att det är mer lämpat för svenskämnet p.g.a. att eleverna läser väldigt mycket under svensklektionerna.

Lärare 3: ”Det kan vara olika ämnen, men jag tror att det skulle vara mer anpassat för svenskämnet, just för att eleverna läser. Så jag tror att det är mer fokuserat på svenskämnet och deras läsning.”

Lärare 4 anser att serier kan användas i många ämnen, men lärare 4 lägger stor vikt vid att lektionen ska grunda sig i läroplanens mål.

Lärare 4: Om läraren hittar ett lämpligt mål att koppla serier till går det nog att använda i många ämnen men det viktiga är att lektionen formas utifrån läroplanen.

Tycker du att tecknade serier lämpar sig till alla årskurser?

Lärare 1 anser att tecknade serier kan lämpa sig till alla årskurser, men att de nyare serieböckerna som skapas kanske riktas mer mot de elever som är lite äldre. Hen menar att vem som helst kan nog läsa tecknade serier, men att exempelvis Bamsetidningarna kanske inte lämpar sig till en årskurs 4. Lärare 1 menar även att det beror litegrann på hur serierna är utformade och syftar då på formalia.

Lärare 1: ”Det kan det säkert. Jag tänker framförallt de nya som har blivit mer som serieböcker, det tänker jag riktas lite mot de äldre. Tecknade serier kan nog vem som helst läsa, men jag tänker att de här Bamsetidningarna kanske jag inte skulle ta in på SO:n i en fyra. Den passar kanske mer mot de yngre. Sen beror det ju lite på hur det är utformat, alltså formalia.”

Lärare 2 anser att tecknade serier lämpar sig inom alla årskurser och tillägger även att hen än idag läser vuxenserier.

Lärare 2: ”Ja! Jag läser ju vuxenserier så varför inte?”

Lärare 3 anser att tecknade serier kan tillämpas i både låg- och mellanstadiet, men kanske framförallt i mellanstadiet. Hen menar att Bamsetidningar lämpar sig kanske mer mot lågstadiet medan Kalle Anka och sådana serier som innefattar superhjältar lämpar sig mer till en äldre åldersgrupp.

Lärare 3: ”Jag kan tycka att det kan vara både från lågstadiet och upp till mellanstadiet. Kanske mest mellanstadiet specifikt, men jag vet ju att bamsetidningarna är populära i lågstadiet. Och sen så vet jag att de som är mer avancerade, till exempel Kalle Anka eller superhjältar, är till en lite äldre åldersgrupp. Så jag tror att det kan vara blandat faktiskt.”

Lärare 4 lyfter att det är lärarens uppgift att undervisningen förhåller sig till skolans styrdokument. Hen nämner att serier inte finns inskrivet i läroplanen men att det är upp till varje enskild lärare att forma en lektion som fångar elevernas intresse. Om en lärare har en elevgrupp som läser serier kan läraren använda materialet för att fånga elevernas intresse. Hen beskriver att lektionen måste grunda sig i styrdokumentet, men om en lärare kan motivera valet av lektionsundervisningen till läroplanens mål och syfte så kan serier användas i hela grundskolan samt på gymnasienivå. Lärare 4 beskriver att undervisningen ofta förhåller sig till läroböckerna och att läroböckerna formas utifrån läroplanen. Eftersom serier inte nämns i läroplanen får serier inte heller en plats i läroböckerna.

Lärare 4: “det står inte utskrivet i läroplanen och jag tänker att det därför inte kan kopplas till en specifik årskurs. Det viktiga är att lektionen ska vara kopplad till läroplanen. Vår uppgift som lärare är att forma en lektion eller arbetsområde utifrån styrdokumentet. Jag tror att det är viktigt att hitta ett lämpligt syfte att utgå ifrån och skapa en lektion utifrån elevernas intresse. Om man hittar ett lämpligt syfte och mål från styrdokumentet kan man nog använda serier i alla årskurser upp till gymnasiet. Det är aldrig ett helt kapitel om serier och det tror jag är på grund av att det inte finns inskrivet i läroplanen. Läroböckerna förhåller sig oftast till läroplanen.”

Vad tror du beror på att tecknade serier inte får något utrymme i skolvärlden?

Lärare 1 framhäver att de läromedel som köps in till skolan inte har utrymme för serier och att serier nästan inte finns med överhuvudtaget i de läromedel som de använder i skolan för nuvarande. Vidare framhäver hen att lärare är styrda av läromedelsförfattarna och det som de har valt att inkludera i läromedlen. Lärare 1 menar även att man glömmer bort att

tecknade serier kan användas i undervisningen och att arbetslaget kan arbeta tematiskt med det inom olika ämnen. Hen fortsätter även att framhäva att lärare ska följa en läroplan och menar att det inte står något framskrivet om tecknade serier i läroplanen, men att det dock står att man ska jobba med olika texttyper. Lärare 1 menar även att lärare arbetar på olika sätt och att vissa möjligtvis lutar sig helt mot ett läromedel medan andra inte gör det, och betonar återigen att det inte står något i läroplanen. Hen påpekar att det i sådant fall är ett sätt att skriva och att varje lärare väljer sitt eget tillvägagångssätt i ett arbete. Lärare 1 hävdar även att tecknade serier är lite bortglömda. Lärare 1 lyfter även upp att hen inte har stenkoll på vad hennes elever läser hemma, och att det också kan vara en orsak till att man inte tillämpar tecknade serier i undervisningen. Hen menar att om man har större koll på vad sina elever läser på fritiden, och att visar sig finnas ett antal elever som gillar och är intresserade av serieläsning, då är det en stor möjlighet till att även tillämpa det i undervisningen och utgå från en elevintresserad undervisning.

Lärare 1: ”Om man tänker såhär, man köper ofta in läromedel och det jag kan se av det vi har så finns det inte utrymme, det finns inte med överhuvudtaget nästan. Jag tror att det fanns med i någon bok, en sådan liten stripp, men jag tror att om man använder mycket läromedel då går man ju efter det liksom, vad läromedelsförfattarna har valt. Tänker nu på SO:n så jobbade vi förra veckan tematiskt med SO, bild och svenska. De har ju ritat reklambranscher och då skulle man kunna göra så med serier, att man då jobbar mer tematiskt också. Så jag tänker att man kan nog använda det mer liksom, men det är också så att man glömmer bort. Jag tänker att dels ska vi ju följa en läroplan och jag kan säga att det står väl inte i det centrala innehållet att vi ska jobba med just serier, men det står att vi ska gå igenom olika texttyper. Vissa kanske jobbar helt eget och vissa kanske lutar sig mot ett läromedel, men det står ju inte i läroplanen. Utan det är ju ett sätt att skriva då och det väljer man ju själv. Det är nog kanske lite bortglömt tror jag. Sen tänker jag också det här att lära känna eleverna och att jag kanske inte har stenkoll på vad de läser hemma, det är också intressant. Det kanske är ett helt gäng som läser serietidningar hemma, och då skulle man absolut kanske ta in elevernas intresse in i undervisningen, då har man en jättechans där. Är det så att de läser mycket serier då är det självklart att vi kanske ska använda det när vi skriver också.”

Lärare 2 berättar att de arbetar med en svenska lärobok som är väldigt fyrkantig, tråkig och torr. Hen menar att när man arbetar i de lägre årskurserna, F-3, då har lärare möjligheten att disponera sina lektioner och kan på så sätt även lägga in mer eget. När man arbetar i årskurs

4–6 får inte lärare lika stort utrymme att kunna disponera sina lektioner fritt. Lärare 2 framhäver att en svensklektion på mellanstadiet är 50 minuter och att det då blir en vana att följa ett läromedel. Hen menar att om lärare i ett arbetslag anordnar en temavecka då kan man lägga in lite annat. Enligt lärare 2 beror det på att lärare är ganska styrda av läromedelsförfattarna och att målen i läroplanen inte tar upp något om tecknade serier. Hen menar att tecknade serier är i sådant fall ett verktyg som lärare kan använda sig av för att få elever intresserade och att det är upp till varje enskild lärare att välja vilket verktyg man vill använda.

Lärare 2: ”Ja, så är det! För det är ju samma med mig, jag vet inte. Jag gillar ju det. Men jag har faktiskt hittat en gammal svenskbok som har serier. Och jag tror att det är lite det här att nu har vi ju Träff på texten, VÄLDIGT fyrkantigt, tråkigt och torrt och tar inte ens upp poesi. Så någonstans är det så stressigt idag i skolan och när man går i årskurs 1,2,3 då disponerar man mycket lektionerna själv så då kan man ju lägga in mer. Men fyran och uppåt då har man ju 50 minuters svenska och då följer man ett läromedel. Det är i sådana fall om man kör någon temavecka som man kan lägga in annat. Jag tror att vi är ganska styrda av läromedelsförfattarna faktiskt, och läser man målen så står det ingenting om serier där. Så på grund av läromedlet och kanske de här betygsmålen. Så serier är mer ett verktyg för att få elever intresserade, och då handlar det om var och en av lärarna för man tar ju olika verktyg. En del kör PowerPoints och andra skriver på tavlan.”

Lärare 3 framhäver läroplanen som en orsak till att tecknade serier inte får något större utrymme i skolan, och menar att det inte framhävs något om tecknade serier i skolans läroplan. Hen anser även att tecknade serier är gammalmodigt och att de sällan skapas nuförtiden, samt att de inte syns till på samma sätt som de har gjort förr i tiden. Lärare 3 tror även att en annan möjlig orsak till detta kan vara att vi lever i en alltmer digitaliserad värld.

Lärare 3: ”Alltså, det står väl inte så mycket i läroplanen om tecknade serier. Men jag tror också att det här är någonting som är gammalt. Det känns som att få tecknade serier skapas nuförtiden. Det känns som att det inte framgår längre på det viset som det gjorde förut, och jag tror att det också beror på att vi lever mer i en digitaliserad värld.”

Enligt lärare 4 används inte serier i undervisningen för att det inte står med i läroplanen. Hen tycker att det är många kunskapsmål som ska hinnas med under läsåren och att det är svårt att

få in serier i lektionerna på grund av tidsbrist. Lärare 4 lyfter även att om en undervisande läraren inte finner ett intresse till serier så lär det inte användas i lärarens undervisning.

Lärare 4: “Om inte läraren finner ett jättestort intresse i serier och eftersom det inte nämns i läroplanen får serier ingen plats i undervisningen. Jag har jobbat i flera år och jag har självklart använt serier men jag skulle inte påstå att jag alltid får med det i alla klasser. Men det är mycket som ska hinnas med under en termin och det blir svårt att skapa tid och hinna få in serier när det inte är en del av läroplanen. Det är även viktigt att hitta bra och givande material och det tar väldigt mycket tid och det är synd för att jag tror att många struntar i det då i stället.”

7.2 Slutsatser

Utifrån vår analys går det att dra en slutsats om att samtliga fyra lärare har en positiv syn på och inställning till tecknade serier i undervisningen. Utifrån deras egna erfarenheter kan vi se att alla fyra lärare är bekanta med tecknade serier genom att de själva har läst serier i ung ålder, vilket tyder på att de har något intresse för serier. Det går även att dra en slutsats om att de intervjuade lärarna anser att tecknade serier lämpar sig inom flera skolämnen, men framförallt inom svenska, engelska, bild, NO och SO. Detta går att koppla till vad Wallner (2020, s. 17–20) påpekar, d.v.s. att tecknade serier kan användas i undervisningen och även inom olika ämnen. Lärare 3 anser dock att tecknade serier är mer lämpade inom svenskämnet än andra ämnen och lärare 2 har svårt att se nyttan av att använda tecknade serier i NO-ämnet. Alla fyra lärare anser att tecknade serier lämpar sig inom alla årskurser beroende på vilket material det är. Väljer man exempelvis en Bamsetidning då lämpar sig den sig mer för de yngre årskurserna, men att mer avancerade serieböcker är lämpligare för elever på mellanstadiet och ända upp till gymnasiet.

Samtliga fyra lärare framhäver även att tecknade serier kan bidra till att främja elevernas läsmotivation och läsutveckling, men att det mestadels är riktat mot att främja och motivera de lässvaga eleverna. Majoriteten av de intervjuade lärarna anser att samspelet mellan text och bild kan påverka elevernas läsförståelse och betonar att all form av bildstöd gynnar eleverna. Lärare 3 och 4 påpekar dock att bildstöd är av stor betydelse för de lässvaga eleverna och att det kan underlätta läsningen för dem. Lärare 1 framhäver att ett bildstöd kan ha en främjande funktion för språksvaga elever som har svenska som andraspråk, men även för elever som är i behov av att både se bilder och höra texten. Enligt lärare 1 kan samspelet mellan text och bild

i tecknade serier även försvåra läsningen för eleverna då det är snabba dialoger, korta ord och många serierutor. Om en tecknad serie har en bra struktur och handling då anser lärare 1 att det även kan gynna de elever som är starka läsare. Lärare 2 anser att kvalitén på texten och språket i tecknade serier är för torftigt och att serieskaparna fokuserar alldeles för mycket på bilderna vilket gör att texten blir underordnat. Det går att tyda att lärare 2 anser att samspelet mellan text och bild påverkar elevernas läsförståelse mer negativt än positivt då det är mer bilder än text i tecknade serier. Detta kan eventuellt peka på att lärare 2 har en begränsad förståelse för det serieutbud som faktiskt finns idag eftersom det finns mängder av lämpligt material av serier för barn och även serier som har ett mer avancerat litterärt språk och större textmängd.

Det går att dra en slutsats om att tecknade serier kan tillämpas i undervisningen på olika sätt, t.ex. att eleverna självmant läser serieböcker, serier som högläsning med bildspel och att eleverna får vara egna serieskapare. Dock framhäver lärare 1 att tecknade serier är svårt att använda som högläsning och detta är något som vi anser är väldigt kontraproduktivt då tecknade serier inte är utformade för att ha som högläsning. Vi anser att serieläsning innefattar att läsaren både läser och överblickar bildsekvenserna för att förstå handlingen och kontexten. Tecknade serier kan även tillämpas som ett verktyg i undervisningen för att exempelvis introducera ett nytt moment i något ämne, hjälpa eleverna att förstå en berättelsestruktur och att öva på hur man skriver dialoger. Det kan även användas som ett alternativ för de elever som finner tecknade serier intressant, men att det samtidigt finns andra alternativ att välja på för de eleverna som inte finner tecknade serier intressant. Majoriteten av de intervjuade lärarna framhåller att många av dagens ungdomar är i ständigt behov av att tycka att undervisningen ska vara rolig och att undervisningen ofta bygger på att stimulera elevernas intresse. Många elever är även uttråkade och trötta på att läsa vanliga skönlitterära böcker, vilket gör att tecknade serier kan vara ett sätt att väcka läsintresset hos många elever. Dock kan det även vara problematiskt att arbeta med tecknade serier ifall eleverna inte finner detta som intressant och kul. Lärare 4 anser att tecknade serier kan tillämpas med fördel i undervisningen ifall lärare märker att det finns ett serieintresse bland eleverna, men att det kan vara svårt att bedöma elevernas kunskaper utifrån ett arbete med tecknade serier.

Utifrån vår analys går det att dra en slutsats över möjliga anledningar till att tecknade serier inte får så stort utrymme i skolvärlden. En möjlig anledning är att lärare är alltför styrda av läromedelsförfattarna och många lärare utgår enbart från läromedlet i sin undervisning.

Många läromedelsförlag skapar läromedel som grundar sig i läroplanens framskrivningar och centrala innehåll. Detta gör att många lärare känner sig trygga med att utgå från ett läromedel då de kan försäkra sig om att deras undervisning grundar sig i skolans styrdokument och läroplan. Tecknade serier används i sådana fall som ett verktyg för att få eleverna intresserade och då är det upp till varje enskild lärare att välja vilka verktyg man vill använda. En annan möjlig anledning till att tecknade serier inte får så stort utrymme i skolan är för att det inte nämns något om serier i läroplanen och att det glöms bort p.g.a. att det inte står med någonstans. Många lärare framhäver även den enorma tidspressen som förekommer i läraryrket. Detta orsakar att de flesta lärarna inte har tid att leta reda på ett lämpligt material med tecknade serier och väljer just därför att utgå från det läromedel som skolan har beställt in. En tredje anledning kan även vara för att vi lever i en mer digitaliserad värld, vilket gör att det förekommer fler alternativ och material för lärare att välja mellan, och det är också en orsak till att tecknade serier hamnar i skymundan och glöms bort.

8 Diskussion

Syftet med vår studie var att framhäva vilka för- och nackdelar det finns med att använda tecknade serier i undervisningen, samt att ge en klarare bild av verksamma lärares syn och inställning till tecknade serier i undervisningen. Vi anser att studiens syfte och frågeställningar har besvarats genom vår litteraturgenomgång och analys i form av kvalitativa intervjuer. Slutsatsen av litteraturgenomgången besvarar studiens första frågeställning och slutsatsen visar även att det finns betydligt fler fördelar än nackdelar med att använda tecknade serier i undervisningen. Dock anser vi att det kan bero på att den forskning och litteratur som handlar om tecknade serier enbart framhäver tecknade seriernas potential i skolvärlden och inga nackdelar. Anledningen till detta kan vara att det inte finns mycket svensk forskning om tecknade serier i skolsammanhang och att forskare talar väl om detta för att det ska få större utrymme i skolvärlden. Vi anser att tecknade serier möjligtvis behöver få utrymme i skolan för att vidare forskning ska kunna undersöka dess nackdelar, i och med att det inte nämns några sådana i den litteratur vi har hittat och använt. Vi anser även att tecknade serier bör få betydligt större utrymme i skolvärlden då forskning har visat dess potential för både elever och lärare. Exempelvis kan användandet av tecknade serier i undervisningen bidra till att stimulera och motivera elevernas läsintresse, samt att lärare kan använda det som ett pedagogiskt verktyg i sin undervisning. Slutsatsen av litteraturgenomgången visar även att lärare kan använda tecknade serier för att behandla olika centrala innehåll ur läroplanen (Lgr

19) och bearbeta dessa på ett lustfyllt sätt. I litteraturgenomgången har vi kunnat tolka en nackdel och det är att både lärare och elever behöver utveckla sin serielitteracitet. Det går att dra både fördelar och nackdelar ur detta. Att utveckla en serielitteracitet i sig är ingen nackdel, snarare tvärtom. Det som dock går att tyda som en nackdel är att det tar väldigt lång tid att utveckla en serielitteracitet och det är även något som man nästintill aldrig fullt ut bemästrar. Om vi kopplar detta till läraryrket går det att tyda som en nackdel då läraryrket är väldigt komplext och man ska hinna med många olika saker. Utifrån egna erfarenheter från vår VFU-period förekommer en stor tidsbrist för lärare att hinna med allt som förväntats i deras arbetsuppgifter, och att man utöver det ska hinna utveckla en serielitteracitet blir ännu en utmaning då tiden inte räcker till. Detta blir i sådant fall något som lärare får göra på sin fritid, vilket vi inte tror att många är villiga att göra.

Studiens syfte och andra frågeställning besvaras i våra slutsatser av analysen av de kvalitativa intervjuerna. Slutsatserna visar att de intervjuade lärarna har en positiv syn på tecknade serier i undervisningen, men det går även att tyda att vissa av dem har begränsade kunskaper och förståelse om tecknade serier och dess utbud. Exempelvis menar lärare 2 att tecknade serier innehåller ett torftigt språk och att kvalitén inte är den bästa. Vi instämmer inte i vad lärare 2 påstår och tror snarare att det handlar om bristfällig kunskap och förståelse om det serieutbud som finns, samt tidsbrist att leta upp relevanta serier som innefattar ett mer litterärt språk och större textmängd. Ett annat exempel är när lärare 3 påstår att tecknade serier inte produceras lika mycket längre och är gammalmodigt, även detta tyder på bristfällig kunskap och förståelse om tecknade serier. Möjligtvis stämmer det att utbudet av tecknade serier har minskat i mataffärer exempelvis, men det stämmer inte att tecknade serier inte produceras längre. Faktum är att utbudet av serie är större än någonsin och de distribueras möjligtvis på ett annat sätt idag än vad de gjorde förr, exempelvis går de att beställas online eller digitalt och köpas i spelbutiker. Vi anser att lärarutbildningen hade kunnat motverka den begränsade kunskapen om tecknade serier och serieutbudet, samt motverka att tecknade serier hamnar i skymundan och glöms bort. Detta genom att exempelvis introducera eller inkludera tecknade serier i en kurs på lärarutbildningen. På vår lärarutbildning hade vi en kurs i svenska som heter "Barn- och ungdomslitteratur". I denna kurs behandlade vi olika litteraturer, t.ex. bilderböcker och skönlitteratur. Det vore ett ypperligt sätt att även inkludera tecknade serier i denna kurs och inte enbart bilderböcker och skönlitteratur. Om lärarutbildningen hade inkluderat tecknade serier i en sådan kurs som "Barn- och ungdomslitteratur" så hade det kunnat motverka att tecknade serier hamnar i skymundan och glöms bort. Ifall

lärarutbildningarna inkluderar tecknade serier i någon kurs kan det bidra till att nyexaminerade lärare kommer ut med nya kunskaper som kan delas med sina framtida kollegor. Detta kan bidra till att tecknade serier får en rejäl framfart i skolvärlden.

I slutsatsen framhävs av samtliga lärare att orsaken till att tecknade serier inte får så stort utrymme i skolan är för att det inte nämns något om det i läroplanen (Lgr 19). En annan orsak är att många lärare är styrda av läromedelsförfattarna och väljer att enbart följa det aktuella läromedlet. Många lärare känner en trygghet i att följa ett läromedel eftersom läromedelsförfattarna skapar läroböcker som grundar sig på läroplanen. Detta gör att lärare kan försäkra sig om att deras undervisning grundar sig på läroplanens framskrivningar. Vi instämmer i att läroplanen inte nämner något om tecknade serier, men samtidigt anser vi att tecknade serier fortfarande kan tillämpas i undervisningen och att det då handlar om lärares kreativitet. Med detta menar vi att lärare kan använda tecknade serier och fortfarande förankra undervisningen i läroplanen och kunskapsmålen, vilket även styrks av Wallner (2020) och Nordenstam och Wallin Wictorin (2019). Vi menar att om lärare använder sin kreativitet och fantasirikedom så finns det många sätt att förankra sin undervisning i läroplanen och ändå tillämpa olika arbetssätt som inte uttryckligen står med i läroplanen. Exempelvis nämns det i det centrala innehållet för svenskämnet för årskurs 4–6 att elever ska skriva “Texter som kombinerar ord, bild och ljud [...]” (Skolverket 2019, s. 260). Detta centrala innehåll kan lärare behandla genom att använda tecknade serier i undervisningen då kombinationer av text, bild, ord, ljud och symboler är typiska kännetecken för en tecknad serie.

9 Förslag till vidare forskning

Vår tanke var att vi ville göra både lärarintervjuer och elevenkäter för att uppmärksamma såväl lärares som elevers synsätt och inställning till tecknade serier. Dock gick inte detta att genomföra på grund av tidsbrist och platsbrist. Därmed blir vårt förslag till vidare forskning att intervjua fler lärare runtomkring i Sverige och även att göra en kvantitativ enkätundersökning som syftar till att undersöka hur elever upplever och ser på tecknade serier. Genom att kombinera lärarintervjuer och elevenkäter kan man sätta dessa i relation till varandra och på så sätt uppmärksamma både elevernas och lärarnas syn på och inställning till tecknade serier. Vi intresserade oss för och använde svensk forskning i vår studie. Ett annat förslag till vidare forskning är att inkludera internationell forskning till ovanstående förslag,

då vi anser att det kan bidra till en mer fördjupad kunskap och ett större omfång av forskningslitteratur.

10 Käll- och litteraturförteckning

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Stockholm: Liber.

Gustavsson, Daniel (2010). *Serier på biblioteket: allt du vill veta om serier du inte visste fanns*. Lund: BTJ Förlag.

Johansson, Monika (2015). *Serier för läsintresse [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:857466/FULLTEXT01.pdf> [hämtad 2021-04-01]

Magnusson, Helena (2005). *Berättande bilder: svenska tecknade serier för barn*. Stockholm: Makadam förlag.

Nordenstam, Anna & Wallin Wictorin, Margareta (2019). "Tecknade serier: ett medium för klassrummet". I Lindell Ingrid & Öhman Anders (red.), *För berättelsens skull: modeller för litteraturundervisningen*, första utgåvan. Stockholm: Natur & Kultur, s. 139–167.

Norrby, Catrin (2014). *Samtalsanalys: så gör vi när vi pratar med varandra*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur AB.

Peterson, Lars (1974). *Seriernas värld*. Upplaga 3. Stockholm: Gidlund.

Skolverket (2019). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2019*. (Sjätte upplagan). Stockholm: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <https://www.skolverket.se/download/18.35e3960816b708a596c3965/1567674229968/pdf4206.pdf> [hämtad 2021-04-04]

Strömberg, Fredrik (2005). *Vad är tecknade serier?: en begreppsanalys*. Åkarp: Seriefrämjandet.

Strömberg, Fredrik (2013). "En serie säger mer än tusen ord". I Björkman, Jenny & Fjæstad, Björn (red.) (2013). *Läsning*. Göteborg: Makadam Förlag, s. 135–142.

Strömberg, Fredrik (2016). *Serier i skolan - Lärarhandledning för grundskolan*. Malmö: Seriefrämjandet med stöd av Region Skåne & Stiftelsen Längmanska kulturfonden. Tillgänglig på Internet: <https://serieframjandet.se/wp-content/uploads/2018/10/Serier-i-skolan-lararhandledning.pdf> [hämtad 2021-04-02]

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed [Elektronisk resurs]*. Reviderad utgåva (2017). Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html> [hämtad 2021-04-18]

Wallin, Fredrik (2021). "Forskaren: Därför kan serier lyfta undervisningen". Skolvärlden. Publicerad 11 februari 2021. Tillgänglig på Internet: <https://skolvarlden.se/artiklar/forskaren-darfor-kan-serier-lyfta-undervisningen> [hämtad 2021-04-04]

Wallner, Lars (2020). *Det rutiga klassrummet: serier, multimodalitet och litteracitet*. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur AB.

Studentuppsatser

Eriksson, Christina (2006). *Att arbeta med tecknade serier i undervisningen: Working with Comics in Teaching*. Examensarbete grundlärarprogrammet, Svenska i ett mångkulturellt samhälle, Institutionen för Humaniora och konst, Malmö: Malmö högskola. Tillgänglig på Internet: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1490012/FULLTEXT01.pdf> [hämtad 2021-04-19]

Johansson, Carina & Skoogh-Olsson, Therese (2008). *Serietidningar i pedagogiskt syfte: Lärarens syn på serietidningen som pedagogiskt redskap*. Kandidatuppsats grundlärarprogrammet, Högskolan Väst, Institutionen för individ och samhälle, Avd för utbildningsvetenskap och språk. Trollhättan: Högskolan Väst. Tillgänglig på Internet: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:216501/FULLTEXT01.pdf> [hämtad 2021-04-19]

Sandström, Jessica & Larsson, Paloma (2017). *Tecknade serier i undervisningen: Fördelar och nackdelar samt hur tecknade serier kan användas i undervisningen*. Självständigt arbete på avancerad nivå, Svenska, Institutionen för svenska språket, Kalmar Växsjö:

Linnéuniversitet.

Tillgänglig på Internet: <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1178343/FULLTEXT01.pdf> [hämtad 2021-04-19]

Uppslagsverk

“litteracitet” (u.å.). Malmö: NE Nationalencyklopedin AB.

Tillgänglig på Internet: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/litteracitet> [hämtad 2021-04-15]

Ribe, Göran & Andersson, A.J. Per. “Tecknad serie” (u.å.). I *Nationalencyklopedin*. Malmö: NE Nationalencyklopedin AB. Tillgänglig på Internet:

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tecknad-serie> [hämtad 2021-04-08]

Seriewikin (2012). “Serier: Definitioner”.

Tillgänglig på Internet:

https://seriewikin.serieframjandet.se/index.php/Serier:_Definitioner [hämtad 2021-04-19]

Seriewikin (2015). “Onomatopoetik”.

Tillgänglig på Internet: <https://seriewikin.serieframjandet.se/index.php/Onomatopoetik> [hämtad 2021-04-10]